Politikai röpiratok.

12.

12
89

A

BIRODALOM

ALKOTMÁNYOS RENDEZÉSE

MAGYAR FELFOGÁS

SZERINT.

2.

PEST.
KIADJA PFEIFER FERDINÁND
1862.

Dr BALLAGI GÉZA.

Pest 1862. Nyomatott Emich G. m. akad. nyomdásznál.

3

AJÁNLVA

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN

EMLÉKEZETÉNEK.

TÁRGYMUTATÓ.

Előszó.
Mit lel az olvasó e röpiratban.
Mikor van a megoldásnak ideje.
Német felfogás.
Óriás elbizakodás.
A magyar kérdés lényege és a megoldás formája.
Az osztrák birodalom missioja.
Érdekeink azonossága a külpoliticában.
A kül- és belpoliticában mély meghasonlás.
A közös ügyok mivolta.
Vonjuk össze az eredményeket.
A közös ügyek egyetemes vezetésének formái.
A megoldásbani eljárás formája.
A függő kérdések megosztása.
Jog és tény.
Mi volt és mi lehet.
Kiegyezés kell-e, vagy kicsikarás, átalakulás-e vagy átugrás.
Adalék a helyzet megvilágitásához.
Az Uralkodó állása.
Mit tennék, ha bécsi minister volnék.
Táborom állása Magyarországon.
1862-nek baljóslatu jelenségei.
Végszó.

ELŐSZÓ.

Napjainkban alig van valami inkább napirenden, mint a politicai programmok. Ez időt a Pesti Napló helyesen programm-saisonnak nevezi

A kormányra nézve e jelenség csak örvendetes lehet.

Csalhatlan bizonyság ez, mennyi szellemi erő foglalkozik s tör utat a jövőnek, s mindezekben a kiegyenlitési törekvés nyilvánul.

Más részről, ha gondosan összehordjuk mind azt, mit e kor nehéz feladatai körül a szellemi erő kiállithat, utóvégre nagy halmaza áll elő az anyagnak, miből ügyes rendező kéz a jövő épületét felállithatja.

Nincs ok, hogy eleinte az eszmék nagy divergentiai megzavarjanak.

Századokon keresztül fenálló kapcsolatnak, s abból folyó sok küzdelem tárgyainak kell valahára szabatos és határozott formát adni most.

A mult idők indefinialt állapota tarthatlanná vált.

Az ó birodalom szétment alapjaiból kell az új birodalmat új alakban feállitani, s annak tartósságot biztositani.

Ez átalakitás csak több conglomerált ország megnyugtatásában nyerhet tartósságot.

Mind ez nem csekély feladat. Még nehezebbé válik az által, hogy rendkivüli higgadtságot és mérsékletet igényel ép oly időben, mely izgalmakban és az emlékek keserűségében oly gazdag, és a szenvedély tulcsapongásainak oly kedvező.

Ennek daczára egyik programm a másikat váltja fel békés megoldásnak őszinte szellemében, és bizonyos

ösztönszerű nyugtalanság szállja meg az embereket. És ez jó jel.

Mintha éreznők valahára, hogy időnk drága lett.

A hallgatás, a semmittevés, nem akar politicai dogmává emelkedni.

Sőt azok száma is gyérül, kik a magyar kormánytól várnak programmot.

Ez ma még időelőtti.

A kormánynak oly megoldással lehet csak előállnia, mely mind az Uralkodónál, kinél utóvégre a hatalom, mind a nemzetnél az elfogadás valószinűségével bir.

E nélkül vagy az uralkodót, vagy a nemzetet, mindenesetre önmagát vezette csalódások ismételt bajaiba, s a jövőt nehezitette meg.

1861-ben a kormány mitsem tett. 1862-ben ne kivánjuk, hogy mindent tegyen.

Törjünk utat mí a kiegyenlitési eszméknek, s ha bizonyos irányok fejlődtek, akkor ideje, hogy a kormány élére álljon s sikerre vezesse.

Annyit nem ignoralhatunk, hogy a kormány most sem mellőzi az alkalmat, lendületet adni a kiegyenlitési eszméknek.

A magyar Főcanczellár nem került semmi alkalmat, törekvéseit határozottan jelezni.

Esztergami beszédét sokan programm gyanánt vették.

Bihar megye főispánjához irt válasza, nyilt provocatio haladni oly ösvényen, mely új irányok felé vezet.

A felszólalás és válasz egybevetve, határozottan megjeleli az irányt, melyet a Canczellár politicájában követ.

Ezen irány elég határozott.

A magyar Főcanczellár — mint látjuk — nem tartózkodó ; nyilt felszólalásra nyiltan felel.

E miatt az elvek harcza soká ki nem maradhat ott fenn.

A döntés órája szükségkép közelget.

E harcz a nemzetszeme láttára folyik. De folyik ott is, hol a nemzet nem látja, még tán határozottabban.

E csatából csak egy jelenetet idézek, mi e röpiratban az eszmelánczolatok magvát képezi.

Ismert ez illetékes körökben, s nem követek el indiscretiot, ha itt nyilván elmondom:

Azon válságos ministeri tanácsban, mely a ministeri felelőség kérdését dönté el Bécsben; hol a népfelség számára a jogok egész összege kivántatott a fejedelemtől; a következmények mély aggodalmai közt hallgatott a magyar Főcanczellár. Arczkifejezése többet mondott, mintha szólt volna. Ezt észre nem venni, nem lehete.

Ez fokozá a zaklatást megtudni, mit akar ő.

„Azt akarom — mondá végre a zaklatásra — hogy az osztrák császár legalább is oly hatalmas legyen, mint a magyar király.“

Bizonyosok lehetünk, hogy midőn az uralkodó jelenlétében, országunk egyedüli képviselője a ministeri tanácsban, ily válságos perczben e szavakat kimondá, érezte mélyen azoknak mázsás sulyát.

Alig lehetne a helyzet jellemzését és a megoldást rövid szavakban szabatosabban formulázni, mert ez nem tesz egyebet, mint:

Az osztrák császár és a magyar király egy személy, de két minőség.

Az osztrák császár kevesebb joggal nem birhat,

mint a magyar király; különben a nemzetjogok helyes sulyegyene bomlott meg szükségkép.

Az osztrák császár szigorubb korlátozása spoliatio a magyar király jogain. És

Egyik fele a birodalomnak kevesebb joggal nem birhat, mint a másik; következőleg

A ministeri felelőség ily egyoldalu felállitása idő előtti, s mert egyoldalu jogtalan is.

Ezen negatioban feszik a birodalom külön részei jogállásának kifejezése is.

És ezen kifejezéshez a megoldási eszmék egész lánczolata füződik.

Megkisértem ennek kifejtését. Nem volt ebben czélom eszméimet magas czégér alá helyezni, mert nálunk a mi magas nem népszerű is egyszersmind; de egyedül practicus megoldás végkép csak az, a mi oda fenn is, ide lenn is elfogadásra találhat. Ez után kell törekednünk.

Különben röpirataimnak, melyek a megoldás körül megjelennek, többnyire két hibájuk van:

Sokat törődnek a multtal, s ez által

Kelletinél hosszabbak.

Alig van pedig nemzet, mely a gáncsot kevésbé türi, mint mí.

Az is áll, hogy egy tárgyról sokat olvasni nem szeretünk.

Ha eszméim szabad menetében az ügy rovására nem igérhetek engedményeket, abban előzékeny akarok lenni, hogy sem sokat nem irok, sem a multtal sokat nem törődöm.

Nekünk feledni és tanulni kell, most inkább mint valaha.

Mit lel az olvasó e röpiratban?

Legyen mindenki tisztában jó előre mit lel e röpiratban.

Kitűzöm a czégért, hogy meg ne csalatkozzék a végén.

Kimondom nézetemet röviden és szabatosan:

1847 — nem lehet többé.

1848-at — kiindulásul nem tartom ildomnak vitatni.

October 20-ka — meghalt, s nem elégitett ki senkit.

Februar 26-ka — nem kell.

Mi kell tehát?

Kell a birodalom egysége és nagyhatalmi állása; következőleg.

Kell hatalmas magyar király.

Kell hazámnak történelmi alapokon nyugvó alkotmánya, s teljesen szabad tér önálló állami kifejlésre.

Kell s ohajtom a velünk szövetségben lévő többi országoknak hasonló alkotmányos szabadságát.

Ez talán elég világos arra, hogy kiki tisztában legyen nézeteim felől, s még a gyanusitási szándék se magyarázhassa félre azt, mit akarok.

Mikor van a megoldásnak ideje.

Ne kicsinyeljük korunk föladatát, sem a nehézségeket.

Ha egykoron a tatár és török áradat ellen kelle védenünk Európa nyugatát s benne a civilisatiot, most hivatásunk cseppel sem kissebb. Veszélyesebb természetű áradat ez, mi ellen a Keletet kell védenünk, és nem vérünket, de szellemi erőnk egész összegét követeli tőlünk.

Az ujkori eszmék hatalmának kell, ha nem megtörni rajtunk, de módosulni bennünk, hogy hivatásunkat betöltsük.

E hivatás tudalmára kell nekünk Austria által emelkednünk, s Austriának bennünk s általunk megifjodni.

E nélkül az és mi lejátszottuk szerepünket hihetőleg mindenkorra.

Jövő országgyülésünknek feladata valóban óriási. Alkotásaitól függend a birodalom, az ország, a magyarság jövője; s e kérdések megoldásában dől el a kelet sorsa is, a közelebbi időre.

Magunkra nézve kezében van a köz- és magánjog teljes átalakitása.

Alkotásai számára bir gazdag történelmi alappal, bir kész rendezetlen anyaggal, mert 48 bontott viszonyokat, de az alakitást a jövőre bizta.

Közbe egy évtized emelkedett, mely még rombolóbb volt, s melynek következései mélyen hatottak be a társadalmi élet minden viszonyaiba.

Ezt oly kevéssé lehet ignorálni, mint visszacsinálni, vagy nem létezővé tenni.

És ha a politica a viszonyok exigentiájából alakul, mind ezt kifeledni a számitásból nem lehet.

E nélkül jog emberei lehetünk, de nem politicusok.

A jog embere alkalmaz, a politicus teremt törvényt a viszonyok exigentiája szerint, s transigal a körülményekkel.

Mi egyéb minden alaptörvény, mint transactio a viszonyok exigentiájával. Békekötés a körülményekkel.

Csak igazság és méltányosságon alapuló transactio, mely az érdekek lehető kielégitésében állitja helyre az egyensulyt, s egyfelől sem hagyja hátra az elnyomás, vagy kicsikarás keserű érzetét, békithet ki, s számithat tartósságra is.

Erre pedig csak békés idők nyujtanak kedvező alkalmat.

Harczias időkben, hol egyik fél a másik szorult helyzetét használja fel, a megoldás nem vezethet szilárd állapotra.

Igaz ugyan, hogy a hatalom, azon eszközökből, melyekkel tettleg bir, nehezen osztozik, bizonyos nyomás kell, hogy tágitson.

De ha akkor vétetik el tőle, mikor ereje megtörött;

ha annyi vétetett el, mennyivel nyilt erőszak nélkül nem rehabilitálhatja magát, ezt bármi legalis formák közt történjék is, spoliationak tekinti mindig, s mihelyt teheti, tulteszi magát a szorultság engedményein.

A siker jövőjét ennélfogva az dönti el, kicsikarás-e, vagy szabad egyezmény következése, a mit elértünk.

Az életben mint látjuk, minden fluctuál. Hol egyik félnek, hol a másiknak kedvez a viszonyok alakulása.

Az, és csak is az nyeri meg a jövőt, ki a kedvező perczet helyesen használja fel, s igazságos tud lenni akkor is, mikor lehetne csak hatalmas.

Alig van korszak, mely e részben kevesebb sikerrel több tanuságot szolgáltatna önmagának, mint a miénk.

Szemünk láttára szalasztott el mindenik fél annyi kedvező alkalmat. Dictált elbizakodással és kért csüggedéssel.

Ki ne emlékeznék még a bécsi kormány 1848-ki Staatsschriftjére, mely a magyar országgyülés elibe adatott. Ezt követte az unbedingte Unterwerfung.

Más részről nálunk a deczemberi békeküldöttséget követte april 14-ke. Ezt ismét a „Garantien der Macht und Einheit Österreichs," rá ismét a *48* mindenben.

A hatalom számára ott volt a 49-ki epocha, azon innen 1859-ig egy évtized. Mennyi alkalom vonult el, hol a jognak és méltányosságnak szerény adaga kielégitett volna.

A gondviselés felváltva nyujt alkalmat hatalomnak és népnek is. Most némileg ránk került a sor:

Szalasszuk el és épen ugy járunk.

Már egy kedvező alkalmat kiszalasztottunk, s ez által a helyzet sokat megnehezült.

Most ismét arra intetünk : várjunk, van időnk.

De mire várunk?

Mozgalmas időkre-e, vagy a nyomás erősbülésére?

Mozgalmas idők, mint a nyomás várása kétséges, és ez minden esetre kétélü fegyver.

Mozgalmas idők ma már — s ez előttem fődolog — lendületet adnak a szabadsági, de még többet a nemzetiségi rajongásnak. Ettől jobban félek, hogysem ohajtsam.

Mozgalmas időkben kicsikarás lehet, vívmányokhoz juthatnnk; de megnyugtató szabad alkuhoz nem.

Mi a nyomást illeti, én eleget látok ma is, tán kevesebbel is beérnők. Az olasz bonyodalom, a keleti zavarok, a német kérdés, a porosz actio, a pénzügyi viszonyok elég nyomás felfelé; lefelé is van nyomás elég ma, a kivételes állapot, anyagi és erkölcsi hanyatlás, nyomor minden foglalkozásban, ipar, kereskedelem teljes pangása, ez év csapásai, nagy adó s pénztelenség.

De a nyomás erősbülése körül, ha mindkét fél erre vár, aligha mi nem vagyunk hátrányban.

A nyomás erősbitése a hatalomnak könnyebben sikerül, mert teremtheti, s bár ne volna annyi Achillessark rajtunk.

Ezért elvem, nem követelni többet hazám számára, ha szinte a hatalom teljesen paralysalt volna is; és nem kevesebbet, ha szinte a hatalom teljerejében minden nyomástól ment volna is, mint mennyi igazságos és méltányos; mennyire multunk és jövőben hivatásunk, a szövetséges viszony és hazánk elengedhetlen érdeke feljogosit, de kényszerit is.

És ezt add meg uram ma és nem holnap, ha lehet.

Német felfogás.*)

Midőn elvonult a 48-ki fergeteg a birodalom felett s szélcsend lőn, az új alakitás vezetését egészen német államférfiak vették kezökbe.

Elsőben rendezték a birodalmat absolut alapokon.

Alig pergett le rövid évtized, és az örvény szélén láttuk a birodalmat. Nagy viharok alig volnának képesek annyi pusztulást hozni reánk, mint ez évtized. Az anyagi romlás s erkölcsi sülyedés sötét évei ezek, mikre nem jó emlékeztetni.

1860-ban kikiáltatá az uralkodó a birodalom népeinek az alkotmányt. A magyar államférfiak megnyerve a csatát felfelé october 20-ban, nem vívtak a diadal, ért lefelé is. Megpihentek az első győzelem babérain- és nem sokára ismét német államférfiak vevék kezökbe az alakitást alkotmányos alapokon is.

Az uralkodó czélja kétségkivül az volt: a népek megnyugtatásában felélesztení a birodalom hajdani hatalmát.

A fejedelmi teljhatalmat nyujtá áldozatul népeinek, hogy ragaszkodásuk erejében nyerjen trónjának kárpótlást.

De elérte a czélját?

---

*) E kitételben sem akartam nemzeti szokásaink balságaitól eltérni. Ezért tiltakoznom kell oly értelmezéstől, mely azt akár a nagy német nemzetre, akár osztrák testvéreinkre viszi át. A magyar, midőn e szót használja német, többnyire a kormányt érti. A német nép neki sógor, rokona.

Szóljanak a tények.

Alkotmányos szabadság után sóvárogtak a népek. Az ige testé lőn. Megvan az alkotmány, de hol a nép, melyet meghódított?

Az osztrák nép, melynek számára legtöbbet igért, csalatva reményeiben, ki nem elégítve tulnyomó real érdekeiben — közönnyel nézi.

A cseh és lengyel kivonult az épületből szabad légre.

A magyar, az olasz, az erdélyi, a horvát be sem lépett.

Maga a birodalmi tanács, ha belsejébe tekintünk, bir-e a fiatalság öntudatos erő-érzetével?

Parlament és kormány meghasonlott házasok, kiket csak az álszégyen köt össze.

Együtt tartanak a közös bukás félelmében.

A birodalomban megszilárdult alkotmányos rend helyett — erőszak mindenütt.

Az előbbi absolutismus nem szorult a hatalom annyi támogatására, mint az alkotmány most.

Az anyagi viszonyok nem javultak.

A közerkölcsiség nem emelkedett.

A megelégedés még mindig hiú remény.

Mennyi sajtó pör s itélet a Lajthán túl.

Mennyi gyülölet a nemzetiségek közt.

Künn az izoláltság, benn a nyomás tart.*)

*) Nem legélesebb kritikája-e a jelen állapotoknak, midőn az államminister a bir. tanács nyilt ülésében az egész világ hallattára egész királyságok és tartományok szakadási hajlamáról beszél. Ez ugyan hála Istennek méltatlan vád, de annyi áll, hogy a bajt az alkotmány növelte, nem mert alkotmány, de mert erőszak.

S miért mind ez?

Mert a birodalom regeneratorai nem birnak azon eszmétől ma sem megválni, hogy a birodalom egységének egyedüli föltétele a központosítás. Az egységes birodalom rögeszméjének áldoznák fel a birodalom egységét.

Pedig ha kissé nyomoznak a letelt évtized szomorú történetében, észrevehették volna, hogy a birodalom nem német népeinél akkor is, midőn 1859 nem tolta még előtérbe a nemzetiségi eszméket, legnyomasztóbb volt a nemzetiséget fenyegető központosítás; és a népek könnyebben türik a nemzeties absolutismust, mint a germanizálva központosító alkotmányt.

Mert együtt élni — igen, de beolvadni nem akarnak.

De német felfogásban a birodalom központosítás nélkül menthetetlen.

Mit tegyen már most a szegény magyar?

Nyolcz százados történelme, ős szokásai, erkölcse, természete, minden hajlamai ellenkeznek a központosítással.

A decentralizált államszerkezetnek nincs Európában sajátszerűbb, fejlettebb, épebb példánya, mint a magyar ősrendszer. Oly rendszer, mely hadban és békében életét s szabadságát annyiszor mentette meg.

A magyarnak saját typusát, minden sajátságait kellene levetkőzni, hogy ez ellentétes rendszer emberévé váljék.

Ez természet-ellenes törekvés. Harcz a Gondviselés ellen.

És ettől várjuk mi a birodalom regeneratióját?

Veszélyes uton vagyunk. Ez tény. Ideje, hogy megálljunk s körül tekintsünk.

Odahagytuk a tért, engedtük őket rendezni a birodalmat absolut ée alkotmányos alapokon. Martiusi alkotmány, absolutismus, october 20-ka és febr. 26-ka felváltá egymást.

A kisérletek eredménye egyiránt gyászos volt.

Ideje, hogy vegyük kezünkbe a megoldás fonalát mi a történelem hü képviselői a birodalomban, s próbáljunk szerencsét mi.

A czèl nagy, megérdemli a munkát.

De mielőtt bele mennénk a dolog lényegébe, vessünk számot erőnk gyarlóságával, hogy kikerüljük az előttünk járók hibáit.

Óriás elbizakodás.

Historia — vitae magistra.

Nem akarok a világtörténelemben messze vissza menni. Ezért nem idézem fel Angolhon példáját. Tudja mindenki, hogy a forradalomtól, mellyből átalakulása kiindult, mennyi idő kellett, mig fenálló alkotmányának alapjai megszilárdultak, s életerős tartósságot nyertek.

Franciaország 1789-ben kezdette átalakulását. Egy-nyelvü, tömör, nagy nemzet. Látjuk-e benne 70 év mulva az államrendszer formáit megszilárdulva?

Spanyolország egy nyelvű, egy vallásu nemzet, mennyi évtizeden keresztül vajudik az átalakulás crisisseiben?

Ausztria annyi országok, annyi nemzetiségek,

annyi vallás, oly heterogen érdekek aggregatuma 1848-ban szakitott multjával. Az ó épület bomlott anyagai hevernek még előttünk.

Még csak 1860-ban mondatott ki a nagy szó, mikép az új birodalom épülete alkotmányos alapokra fektettessék.

Ez óriás feladat. A történelem világitásánál hiában keresünk tört utat, nem lelünk.

Mert szövetséges nagy hatalom példányát alkotmányos alapokon a történelem nem mutat fel.

Ezt még teremteni kell.

S ha oly országokban, minőket fennebb felemliték, hol az akadályok összege kissebb, az anyag alkalmasabb, évtizedek nehéz küzdelmein végig tekintünk, s nem látjuk a tartósság biztositékait a kisérletek rázkodásaiból kiemelkedni :

Azt hisszük-e, hogy a gondviselés Austria számára jelelt ki óriás mérvű államférfiak Titánait, kiknek agyából mint Deus ex machina az új formák teljes bevégzettségben s absolut tökélyben állnak elő.

Azt hisszük-e, hogy febr. 26-ka az archimedesi pont, miből egy világot sarkaiban emelhetünk ki?

Ki a történelemből tanul, s a gondviselés utait vizsgálta, s ebben többet bizik, mint gyarló agyának visióiban, az belátja, hogy a dolgok új rende kezdődik ugyan, de az emberek maradtak rögzött fogalmaik, erkölcs, szokás és hajlamaikkal, s azért huzamos idő kell ily átalakulás fejlődésére. Hosszú aberratiok sivatagain keresztül, az emberi szenvedélyek nehéz tusái közt juthatunk az igéret földéhez.

Ez a dolog természetében fekszik. Ettől nem visz-

szaijedni, de evvel megbarátkoznunk kell. Mert kényszerűség.

Minélfogva merem állitani, hogy ha ma a népek, az összes birodalmi értelmiség egyetértő közremunkálásával, minden érdek lehető megnyugtatásával áll elő államszervezésünknek egy új formája; még akkor is a gyakorlat annyi küzdelmet fejt ki, hogy sok időnek kell letelni, mig töménteien módositás után az államrendszer új formási szilárd tartósságot nyernek.

Minden, mit tennünk kell elméletben az, hogy a helyezetet absque ira et studio fogjuk fel, a történelem utmutatásait kövessük, eszméink felállításában legyünk igazságosak — a többit bizzuk az életre, s legyünk türelmesek.

Ki azt hiszi, hogy feltalálta egyszerre az új idő uj formáit, ki absolut, bevégzett formákat állit fel, mihez sem szó, sem kétely nem fér, az vagy óriásilag elfogult vagy óriásilag elbizakodott.

Ez uton csak óriás képtelenségekre juthatunk.

A mint hogy nyakig benne is vagyunk.

Mert ha fejdelmi teljhatalom anyagi erőre szorul, hogy fentartsa magát, ezt érteni lehet; de hogy fejedelem hóditó harczot inditson a népfelség számára, ezt értse az, ki kigondolta.

A magyar kérdés lényege s a megoldásnak formája.

A magyar kérdés megoldása körüli eljárásban nagy szerencsétlenségek tartom :

a) hogy a kérdés lényegére oly kevés figyelem

forditaték eddig, s annak részletezése elhanyagoltatott. Az eszmék harcza a formák körül forgott eddig, s a kölcsönös elkeseredés szakadásig ment,

b) hogy a közös ügyek mivolta soha szabatosan nem formuláztatott. S e részben egy ismert államférfi hires röpirata*), még az octob. 20-ki formulatio is azon általánosság által, melyben tartatik, szükségkép idegenitett és nem hóditott.

Ezen idegenités s nem indokolatlan aggodalom szükségkép erősitette a nemzetben a 48-ki szentesitett törvényekhezi szigorubb ragaszkodást.

S mi lett ennek természetes következése?

Az uralkodó eltöltetett gyanuval, hogy a magyar nemzet a 48-hozi merev ragaszkodásában hidat készit a szakadáshoz.

A nemzet viszont gyanuval telt el, hogy a közös ügyek felállitott formulatiojában csak a régi egybeolvasztási és elnyomási törekvéseknek készülnek uj eszközei.

Nem hiányzott mindkét részről az anyagnyujtás, mi a feleket e gyanuban erősitette, s a kivánt közeledést annyira nehezitette.

Merész állitásnak látszik, de meg vagyok győződve, hogy ha korábban foglalkozunk a kérdés lényegével, mi kikerülhetlenül a közös ügyek praecis formulatiojára vezet vala, ez a gyanut nagy részt eloszlatta volna, s mi természetesb, mint aztán kölcsönös jó akarat mellett könnyen megegyezni a megoldás formáira nézve.

*) Garantien der Macht und Einheit Österreichs. Szükség itt megjegyeznem, hogy ha mi ma az egész sulyt a szerzőre vetjük vissza, méltatlanság mellett, nemtelenséget is követnénk el.

Az osztrák birodalom missiója.

Austria fenállása európai szükségesség.

Egy közvetitő nagy hatalom keletkezése a keleten, mely annyi heterogen elemekből, daczára annyi mostoha körülményeknek megalakul, és actioját éjszakra, délre, keletre és nyugotra kiterjeszti, nem puszta véletlen, de történelmi szükségesség volt.

Ezt leginkább bizonyitja a megalakulás ténye.

Meg van, igen Austriának európai missioja, mely fenállásának alapja, melyen nyugoszik.

Ne tartsa fen, vagy ne birja fentartani missioját, létezésének alapja rendül meg és felbomlik.

De ha felbomlott: a fenálló európai államrendszer fel van forgatva, az ó világ sarkaiból emelkedik ki, nyomában a vizözön, mely államokat, dynastiákat s népeket sodorhat el.

Nem kell hozzá sem mély bölcseség, sem látnoki tehetség meghatározni, ez áradat a magyarság szerény hármas halmát fenyegeti-e inkább, mint a szomszéd germán vagy szláv faj magas bérczeit.

Austriának ezen fontos állása teszi ujabb átalakulását is európai érdeküvé, mi iránt Európa közönyös nem lehet.

A magyar kérdés megoldása is e szempontból nyer európai fontosságot, s más uton nem is képzelhető, mint mely a fenálló európai érdekeket is kielégiti és nem fenyegeti.

És ha mi meg vagyunk ma már arról győződve, mikép Európa érdeke nem engedi az államadósságok méltányos részbeni elvállalását repudialni, bár menynyire legyen igazunk; ugy meglehetünk arról is győ-

ződve, hogy épen ugy, vagy tán kevésbé nézhetné közönnyel, ha a megoldásban Austria nagyhatalmi állása megtöretnék.

Mert meg van Austriának európai missioja.

S ez fentartása a történelmi államviszonyoknak és ellensulyozása a felforgatási törekvéseknek, mi mindegy.

Ezen hivatásánál fogva Austria

Védfal keleten a szlávismus túlnyomósága ellen.

Védfal nyugoton, Németországban a dualismus megtörése s egységes törekvések ellenében.

Védfal délen, a franczia erő túlcsapongásai ellen, s

Védfal a nyugati szabadsági és nemzetiségi eszmék corrosiv bomlasztó hatásai ellen a keletre nézve.

Nem kételkedhetik senki, ki a magyar történelemben jártas, mikép Austria fennebbi fontos szerepére egykoron szent István magyar birodalma volt volna hivatva.

A kiindulás mutatkozott Nagy Lajos királyunk conceptioiban s alkotó politikájában.

Nem voltak méltó utódai, s e missio kisiklott kezeinkből.

E birodalom nyomában támad később, s fejlődik sebesen az ozmán hatalom tóduló nyomása alatt az osztrák birodalom.

A missio, mely minket illet vala, átszáll az új államra, melybe belépünk.

Birodalmi állásunk változik, de helyzetünk, hivatásunk marad. Független önállóságunkat mit erőnk nincs fentartani, veszitjük, de missionkat szövetségben folytatjuk, akkor a kelet, ma inkább a nyugat felől fenyegető rohamok ellen. E missiohoz van ma is existentiánk kötve.

Elmulasztva a kedvező időket, destituálva hatalmas alkotó fejedelmekben, kik missionkat megéreztették, eszközeit elő birták volna állitani, vagy el kell vala pusztulnunk, mint más vándornépek Pannonia földéről, vagy szövetségben menteni meg a nemzet életét.

Ezek történelmi tények.

Ma már az egykori nagyság, a három tengerpart virányi feletti busongás, Jeruzsálem siratása nem segit többé a dolgon. Négy század viszontagságteljes történelmét visszacsinálni nem lehet többé.

Soha még egy közvetitő keleti nagyhatalomnak európai szükségessége előtérbe nem lépett annyira mint épen most.

Gondoljuk el ma Austria haderejét, s megbomlott az egész fenálló államrendszer s Európa egészen lángban. Az olasz királyság elboritja Déltirolt, Svajcz olasz részét és az Adria két partját; az éjszaki hatalom Stambulig nyomul előre; déli Szlávia megalakul; a német kisebb fejedelmek hatalma megtörik Poroszország túlsulyán. Egész Európa megrendül. Felbomlik az ó világ, s kezdődik a vizözön, melynek áradatában a magyar és most nyugtalankodó román faj sorsát megjósolni, nem kell látnoki tehetség.

Austria missioja tehát egy és azonos a miénkkel, mert tőlünk vette át.

Austria sorsa, a mi sorsunk is.

Austria mint birodalomnak magva a magyarság, minden más alkatrésze töredék más nagyobb primitiv nemzet testből, ennélfogva gravitatioját lelheti a birodalmon kivül, egyedül a magyar nem.

Érdekeink azonossága a külpoliticában.

Austria, mint láttuk, a missiot tőlünk vette át, velünk s helyettünk teljesiti. E miatt a dynastia hagyományos külpoliticája egy és azonos a magyar érdekek által parancsolt politicával, mert missionk k ö z ö s, érdekünk e g y.

Nincs e kényes természetü kérdéseknél, mit habozzam. Hozzá kell nyulnom merész tollal. Érintenem kelle hazámban is érzékeny, ma még izgékony hurokat, de ismernünk kell a situatiot teljesen. Lássuk ezért tartózkodás nélkül a dolgokat közelebbről.

Keleti politica.

Egyik leghiresebb pánszláv iró mondja valahol: „a nagy szláv tengert, mely Európa éjszakát, keletét és déli részeit folyja körül, a magyarság mint benyuló földnyelv, hasitja ketté; a magyarság a kétélü kard, mely a szlávságot ketté metszi.“

Ugy van. Éjszaki és déli Szlávia közt választó fal gyanánt emelkedik Pannonia földe a magyarokkal, mit kiegészit a fekete tengerig a román faj öntudatos felébredése s életerős kifejlődése illetékes határai közt.

Mi már most Ausztriának a keleten hagyományos politicája?

Az éjszak tovább haladását gátolni a balszárnyon, déli Szlávia megalakulását késleltetni a jobb szárnyon; a két szárny egyesülését minden áron fenakasztani.

Ebből következik szükségkép:

a status quo védelme,

a török souzerenitás támogatása,

a versenyző erők Montenegró, Szerbia, tapintatos fentartása.

Moldva- Oláhország román fejlődésének gondos ápolása.

Mind ez nem a magyar érdek elutasithatlan követelménye-e egyszersmind?

Német politica.

A saliak és Hohenstaufok minden erőfeszitése megtörött Németországból egységes államot állitni elő. Ma már a franczia értelemben vett német egység csak nagy forradalmak eredménye lehetne talán, melynek lefolyása alatt okvetlen hatalmas csapás érné az európai culturát is.

Ausztria a status quot védi itt is.

Ez nem áll ellen, hogy Austria Németországnak szövetséges állammá fejlődését elősegitse, sőt erre nézve nagy szerepre s annak vezetésére is van hivatva.

És miután Spanyolország és Hollandia megszünt a franczia erő tulcsapásai ellen védgát lenni, e hivatásnak ma már csak a német erő felelhet meg.

De csak ha az állami szövetség szorosabbá füzetik. Az egymást lenyügöző ziláltság helyébe egységes actio lehetősége lép. Egységes állam fejlődése Németországban veszélyes volna Európára s különösen Magyarországra nézve; erősebb állami szövetség mindenikre csak kivánatos.

A Habsburgok német császársága alatt fejlődött a másik német nagy hatalom, mely csakhamar Ausztria existentiáját fenyegette.

És a hét éves háboru kezdetén nem egy koronás hölgy bár mennyire megragadó igézete, de valóban az életfentartási ösztön fellobbanása ragadta meg őseinket

midőn egyhangu lelkesedésben kiálták: vitam et sangvinem pro rege nostro.

Az unificatio megakadályozása, a dualismus fentartása Németországban mely a dynastia német politicáját teszi, egyszersmind specificus magyar érdekek politicája is.

Sőt ha azon nagy harcz, mire egykoron a germán faj a szlavismus ellen kényszerülve van, kitörne, nem kis szerepe juthat ebben a magyaroknak, mint 1848-ban ezt a frankfurti gyülés oly élénken fogta fel s meghatólag fejezte ki.

Déli politica.

A franczia erő kiszoritotta Ausztriát Olaszországból a hatalmas várszögig.

Maradt ez által még, Ausztria, Dél-Németország, Magyarország számára nyitva az Adria mint egyedüli tenger.

Szorittassék ki Ausztria Velenczéből, lépjen helyébe a franczia-olasz befolyás, el kell esni szükségkép Dalmátiával Triestnek is, s ekkor maradhat-e Fiume magyar tengerpart?

Egyetlen Littoralénktól esnénk el mi is, mire annyi sulyt oly méltán fektetünk, s mely minden ellenséges törekvés és annyi nyomás daczára tisztán óvta meg ragaszkodását irántunk s fentartandja jól átértett érdekében mindenkoron.

Elvévén tőlünk a franczia-olasz befolyás Ádriát, megteremti szükségkép déli Szláviát, megtöri a török felsőbbséget az aldunai tartományokban, minek nyomai már is mutatkoznak.

Ezeknek áll ellen a dynastia hagyományos politicája.

Végül:

A nyugoti (franczia) eszmék befolyása egészen más hatást gyakorol ott és itt.

A jogegyenlőség elve átvive az egyénről a fajokra is, nem támadja meg a politicai nemzetiségeket a nyugaton, és ha bomlasztó erővel bir is, homogen anyagokra találván, még tulcsapongásaiban is nagyszerü uj alakulásokat állithat elő, példa a franczia egység.

Rombolhat történelmi s állami viszonyokon, de a franczia olasz, német földön nagyszerü fajtömörüléseket idézhet elő.

Ellenben engedjünk ezen eszméknek a Keleten szabadabb tért, s a Kelet azonnal szét mállik, mert a Keleten minden állami s történelmi tömörülés több fajok apró conglomeratjából történt. Szakadványai ezek több primitiv ősfajoknak, melyeket a történelmi alapokon kifejlett politicai nemzetiség mint gluten tart össze.

Lehet-e oly vak politicus, ki elhitesse magával, hogy a politicai bomlás (Zersetzung) azon processusa, mely Ausztriát feloszlatná, ugyan e viszonyt Pannonia földén épségben s érintetlenül hagyja?

Ha példát keresünk, ne menjünk tovább magunk házánál. Itt van szent István birodalma a magyar királyság, alkalmazzuk erre a nemzeti jogegyenlőség elvét azon felfogásban, mint azt ma a nemzetiségi rajongás formulázza, s elértük a nemzeti felbomlás kezdetét; elmerül a politicai nemzetiség, nyomában támad a Nádoria, Románia, Vojvodina, Okolia s isten tudja mi t. i. Kossuth Lajos utósó politicai conceptioja.

És az eszmékbeni tulhajtás mindenben megtermi veszélyes gyümölcseit. Hágjuk át alkotásainkban például azon helyes vonalt, melyet nemzeti érdekeink követelnek a censualitás felállitásában, közelitsük meg kelletin tul a suffrage universelt s a magyarság saját hazájában elveszti a sulyt, s öngyilkossá válik fajára nézve.

Nekünk ennélfogva a nyugat eszméit nem átvenni, de sajátszerü s egészen különböző viszonyunkhoz képest mint gr. Széchenyi mondá assimilálva átalakitanunk kell.

Ezért is midőn a dynastia a nyugati eszmék corrosiv hatása ellen harczra kelt s azokkal nem kaczérkodott soha, sőt mint a conservativ eszmék legmakacsabb képviselője állott Európában, jobbadán életfentartási ösztönét követte s csak annyiban lehetne multját némileg gáncsolni, hogy az elutasithatlan kialkuvás bölcsességét nem kellő mértékben gyakorolta egyszersmind.

S nekünk magyaroknak nem volt e a 48-ki átalakulás némileg korai. Ha pár évtizedig még haladhat, s nemzeti erősödésünk olly mérvben fejlődik, mint az előtt sebes indulásnak ment, nem volna annyi okunk aggodni a jövőn.

Foglaljuk össze a mondottakat s kérdjük magunktól:

Találunk Enropa jelen viszonyai, s e korszak eszméiben pontot, mely körül a magyar érdek a dynastia hagyományos politicájával meghasonlásba jöhetne?

Én legalább nem találhatok. —

A kül és belpoliticában mély meghasonlás.

Midőn viszonyaink elemzésében külpoliticai érdekeink azonosságát kimutattuk, önkényt tolul fel azon kérdés ismét.

Miért lőn még is Ausztria politicája annyira gyülöletes Magyarországon minden időben maig?

Ennek oka egyedül Austria belpolitikája.

Egybeolvasztási és elnyomási törekvés.

Magyarország ebben nemzetiségét és szabadságát látta fenyegetve.

A magyar nem sokat törődve Európa viszonyaival, belügyeire forditotta figyelmét. Egész történelme életharcz, hol felváltva őstüzhelyét, faját, szabadságát védette.

Azon ragaszkodásban hazájához, melyet a folytonos veszély fejtett ki, nyert erőt annak megvédésére is; de ép az erőnek kiforrása szerzett sok alkalmatlanságot a hatalomnak is, melynek alája adta magát. Ez valahányszor ezen erőre szükség nem volt, mindannyiszor megkisérté gyengiteni azt, s szerencsésen kifejté azon rendszeres renitentialis szellemet, melylyel alig birunk ma is, s mely csak akkor csilapodik teljesen, ha mind két fél saját érdekeinek mélyebb felfogása után egymás támaszává válik, s egymás által nyer erősödést.

De hogy a magyarság azon hatalom politicájában mely ben oly mostoha volt, s melynek nyomását folyton érezte, nem bizhatott, ez természetes, és hogy a belpoliticának gyülöletét átvitte külpoliticájára is szükségeskép következett.

Jó isten, odáig juttatott e belpoliticai fatum, hogy midőn nem régiben széttépetni láttuk harczi dicsősé-

günk babérait az olasz földön,s midőn hazánk gyermekei dicstelen csatában elvérzettek, voltak kik örültek a megaláztatásnak!

E szerencsétlen állapotban van a félreértések kulcsa is.

Mi vethet ennek véget, s állithat elő bizodalmat, mi nélkül a viszályok kiegyenlitése lehetetlen?

Csak az, ha a dynastia harmoniát állit elő kül és belpoliticájában, s megszünteti azon mély szakadást, mely a kettő között még ma is tényleg létezik.

Mikép áll ez ma is?

Külpoliticájában képviseli Ausztria az európai status quot, a történelmi alapok jogát, a szerződvényeket.

Belpoliticájában felbomlasztja a status quot; tiltakozik a történelmi jogok ellen; a szerződvényeket verwirkteknek proclamálja.

Külpoliticájában támogatja a török fensőbbséget a szlavismus ellen.

Belpoliticájában Vojvodinát állit, lendületet ad a pánszláv rajongásoknak a magyar korona terén.

Külpoliticájában Dánia ellenében gátolja az egyesitési törekvéseket, mindenütt ellenáll az unificatio müködéseinek.

Belpoliticájában nem enged tért a történelmi tömörülésnek, s majd absolut, majd alkotmányos szinben unificatiora tör.

Sokra lehetne füzni a meghasonlás e lánczolatát, ennyi is elég annak kitüntetésére, hogy ily politicai meghasonlás, ily ellentétes eljárás bizodalmat nem gerjeszthet. Ben gyülöletes s ennélfogva kün izolált.

A közös ügyek mivolta.

Eddigi elemzéscimből két momentum fejlődik ki elvitázhatlanul; u. m.

A dynastia nagyhatalmi állását a magyar jogfogalmak, a magyar ősi törvények elégitik ki leginkább és

A dynastia hagyományos külpolitikája teljesen azonos a magyar érdekek követelményeivel.

Oly két hatalmas találkozási pont ez a politikai téren, mely ha a dynastia és nemzet meggyőződéséhez utat talál, alapja lehet nemcsak a megoldásnak, hanem ma még alig sejthető fejleményeknek.

Ehez lehet és kell a fenforgó viszály megoldását is csatolnom.

Mert mi sajátképen az uralkodó érdeke az új rendezésben?

A nagyhatalmi állás és birodalmi egység biztos megóvása.

És mi a mi érdekünk, mit elérni akarunk?

Önálló állami fejlődés, független nemzeti önkormányzat hazánk területén.

Következőleg az uralkodó érdeke a közös ügyek, a mi érdekünk az országos ügyek helyes rendezésében nyerhet kielégitést. Ennélfogva

Az uralkodó számára a közös ügyek, a mi számunkra az országos ügyek a transactio tárgyai, melyek körül a kölcsönös engedékenység meghozhatja a sikert.

Szükség már most, hogy a közös ügyek mivolta szabatosan meghatároztassék:

Mi az tehát, mit a birodalmi egység és nagyhatalmi állás biztos megóvása megkiván?

A nagyhatalmi állás megóvásának föltétele:

Szabad és nyomadékos actio a külföldre, ennek eszköze: elegendő haderő.

A birodalmi egységet biztositja:

A népek megnyugtatása, de ha ez nem elegendő:

A birodalmi hadsereg fölötti rendelkezés, az az a szükséges anyagi erő, mely a bomlást vagy szakadást lehetlenné tegye. Ne feledjük azt is, hogy még egyöntetű magánálló ország érdeke sem engedi meg, hogy az államban más, mint fejedelmi hadsereg létezzék. A parlameti hadsereg minő időket jelez a történelemben, tudjuk.

Látszik ebből, hogy a közös ügyek lényege.

A külpolitika vezetésében fekszik.

Oly jogban t. i., melyet még a 48-ki korszak is érintetlen hagyott a megalkotott törvényekben, hol sem magyar külügyministerről, sem magyar diplomátiáról szó vagy emlités sincs.

Hogy tehát a külpolitika vezetése nem volna közös birodalmi ügy, ezt még a legtulzóbb 48-as sem állithatja.

A politika vezetéséhez tartozik: követségek és consulatusok felállitása a kereskedelmi érdekek megóvására, és hol nincs ébresztésére; szövetségek és kereskedelmi kötések.

De a külpolitika vezetése szükségkép követeli a hadsereg feletti rendelkezést is. És

Mert Austria állásánál, missiojánál fogva, de ezer más indokokból aggressiv politikát nem követhet. Számára tehát hivatásának egyedül megfelelő álláspont, a — védelem.

Ez állásban a hadsereg minden mozzanatát a külpolitikai viszonyok alakulása önti el. Következőleg a külpolitika vezetése szükségkép a hadsereg feletti szabad rendelkezést követeli, e nélkül értelme nincs.

Továbbá a külpolitika és hadsereg nevezetes pénzerőt követel, mely a birodalom közös kiadásaihoz tartozik.

Ha ezeket összefoglaljuk, a közös ügyek rovatába kell soroznunk:

A külpolitika vezetését

A hadsereg feletti rendelkezést.

A birodalom közös költségeire szükséges pénzerő kezelését.

A birodalmi közös kereskedelmi érdekek vezetését.

Ennyi és nem több a közös ügyek egész complexusa, minden, mi ezen belül van az országos belügyekhez tartozik.

Meg kell itt még kettőt jegyeznem:

Egy állam kormányzatának szervezete azon organismus, mely által az állam él és működik. Hogy szigoru elkülönzés elméletben inkább gondolható, mint a gyakorlatban, ez természetes; mert meg van a gépezet egyes részeinek folytonos kölcsönhatása.

A közös ügyek vezetése befoly sokkép az állam belviszonyaira is, s viaz szont állam beléletében kifejlett érdekek adnak sokkép irányt a külpolitika menetének.

Szükség ennélfogva a kapcsolat az ügykezelés minden ágaiban, de ez rendezhető s helyreállitható a kifejtett megoldásban is.

Sőt az sem lehetetlen, hogy belügyi intézkedéseikben a birodalom egyes részei conflictusba jöhetnének

A mult idők öröklött viszonyai kiméletes átalakitást igényelnek. Az adórendszer megállapitása nem lehet, hogy ellenséges irányt vegyen, s a birodalom egyes részei egymás ellen fenyegető állást vehessenek, mind ezek megóvására az egyedüli erő:

A közös uralkodó és tanácsa.

De épen mivel a kölcsönhatás és mérséklő erő fentartása a dolgok természetéből folyik, e tanácsnak rendeztetni kell, s abban minden országnak megillető arányban kell képviseltetnie.

A végkülönbség csak abban van, hogy a közös ügyek vitelében birodalmi központositás kikerülhetlen, és azokra a felelőség alkotmányos formái nem alkalmazhatók a nélkül, hogy szükségkép február 26-ra ne jussunk, következőleg más választásunk nincs a közös ügyekre nézve, mint vagy a korona jogainak erősitése, az az, az alkotmányos formák korlátoltabb, t. i. régi rendszere.

Vagy az alkotmányos formák teljes megtartása egy birodalmi Rajxratban. A választás ugyhiszem nem nehéz, s hazánk érzülete már döntött.

Vonjuk össze az eredményeket.

Külpoliticai érdekeink azonosak a dynastiáéval.

A külpolitica közös ügyeink sajátképi lényege.

Nemzeties szabad fejlődésünket az autonom belkormányzat biztositja.

Van-e tehát valósággal oly komoly és benső akadály, vagy a conflictusnak oly természetes és szükségszerü anyaga viszonyainkban, mely a dynastia külpo-

litikai actioját s ebben nagyhatalmi állását Magyarország autonom kormányzatával incompatibilissé tehetné?

Felelet helyett kérdhetjük magunktól:

Ha mi a fen praecis kijelelt közös ügyeket teljhatalommal a koronára ruházva látnók, s azt ugy gyakorolná, szenvedne e az által a magyar érdekek külpoliticai képviselete. Vagy más részről

Ha az uralkodó dynastia hagyományos külpoliticájának vezetését egészen magyar kezekre bizná, szenvedne e ez által nagy hatalmi állásának érdeke s európai hivatásának betöltése?

Egyik esetben sem semmit.

Mert külpoliticai érdekünk egy és azonos.

S ha a transactio kölcsönös engedmény, számunkra ott nyilik tér az engedésre, hol politicai érdekeinket fenyegetve nem láthatjuk, s ez a k ö z ö s ü g y e k.

A dynastia számára tehát a közös ügyek

A nemzet számára a belkormányzat teljes szabadsága teszi a transactio helyes tárgyát. Mert ez azon tér, hol sem a hatalom, sem mi saját érdekeink elnyomását nem félthetjük. Sőt mint fennebb is eléadám, ha mi reánk biznák, mi sem tehetnénk magyar érdekben egyebet.

De teheti-e a fejedelem, ha akarná is, hogy a közös ügyek vezetését s annak eszközeit kezeinkre bizza?

Nem teheti, mert nem igazság. Ehez a birodalom többi népeinek ép oly joga van, mint nekünk, ennélfogva mi ezt kizárólag nem kezelhetjük.

Ennek azonban van egy másik elutasithatlan következménye is, t. i. hogy a közös ügyek kezelését más országnak elkülönzött kormányára sem ruházhatja.

Mert a közös ügyek természetében fekszik, hogy azok kezeléséhez egyik országnak sincs exclusiv, de az egész birodalomnak collectiv-joga.

A közös ügyek ilyetén természetéből folyik az is, hogy kezelésének formái a felelőség tekintetében nem lehetnek olyak, mint a belügyeké.

A belügyek kezelésére az alkotmányos felelőség formái egészen alkalmazhatók, s az országgyülésen teljes mérvben gyakorolhatók; mig

A közös ügyek kezelésére a felelőség hasonló formái nem alkalmazhatók, mert azoknak intézéséhez a birodalom többi népei is járulnak; és például sem mi Csehország érdekeinek képviselőit, sem ők a mienket feleletre nem vonhatnák; de a mieink önmagunknak sem felelhetnének oly intézkedésekről, melyeket a birodalom közös érdeke s collectiv befolyása dönt el.

A közös ügyeket ennélfogva országgyülésünkön exclusive nem dönthetjük el, sem azokat oly formák korlátai közé nem vonhatnók, mint a belügyeket.

Kérdés már most, ki gyakorolja az állami functiok ezen részét, ha mi nem?

Az államban én csak két hatalmat ismerek; ez

A fejedelem és országgyülés.

Mit az országgyülés nem gyakorolhat, azt csak a fejedelemre lehet ruházni.

Ne ijjedjen meg senki e tétel merészségétől.

Ne érezze rajta az absolutismus szagát.

Kisérje fogytig a kifejtést, és legyen kis türelme.

Ebben én transactio lehető tárgyait akartam praecise a viszonyok exigentiája szerint kijelelni, megjegyezvén előre is, hogy a rideg elv csak az alkalmazás

formáiban nyer testet, s az élet és gyakorlat sokat más szinben állit elő, mint az eszme ridegen kifejezhet.

Például mi szabad kezet nyerve belügyeink kormányzatára nézve, ezt mindig csak királyunk nevében s hozzájárultával gyakorolhatjuk; valamint más részről

A közös fejedelem is a közös ügyekben felségi jogait maga nem, de mások által és csak bizonyos legalis formák közt gyakorolja.

Ez a dolog természetében fekszik.

És ha végkép kérdjük miben áll a garantia?

Az érdekek helyes felfogásában, a dolgok szerencsés positiojában, s mert a nemzeti erő szabad kifejtése legerősebb támasza leend a dynastia nagyhatalmi állásának; és épen ez követeli a dynastiától, hogy nemzeti erőnk felvirágzásának viszont hatalmas segitője legyen.

Mondhatná erre valaki: érdekeink igy álltak régen is, miért mégis annyi ellenséges törekvés, annyi küzdelem, annyi nyomás multunkban?

A felelet erre könnyű: sem a dynastia, sem a nemzem nem juthatott eddig a helyzet megbirálásának azon szinvonalára, hogy érdekeik egysége penetrálhatott volna. Ma már az új eszmék hatalmas befolyása alatt a természetes gravitatiok naponta inkább lépnek előtérbe, a fajérdekek kirivólag kerülnek napfényre, s világot vetnek a helyzetre, s a dynastia ugy, mint mi kényszerülve vagyunk látni az állás valóságát, s akarva nem akarva látnunk kell, mily veszélyes uton jártunk a multban s járunk mindaddig, mig szorosan nem egyesülünk érdekeink azonosságának felismerésében.

Mi egymásban virulhatunk fel.

Egymást el is pusztithatjuk, de

Ha egyikünk elpusztult, a másiknak is okvetlen pusztulnia kell.

A közös ügyek egyetemes vezetésének formái.

E kérdés természeténél fogva ma még nyilt kérdés.

Mert épen mivel közös ügyekről van szó, az intézés és megoldás is csak közös lehet, s mi egymagunkra előre csak nyilt véleményt mondhatnánk.

Figáljuk azonban nézeteinket legalább elvekben, hogy homályban ne legyen e pont is.

A közös ügyekre nézve az egyetemes vezetés axioma, mert azokat sem megosztani, sem szétbontani nem lehet.

A közös ügyek vezetésében mi magyarok kettőt nem akarhatunk.

1-ör a parlamenti formát,

2-or a többi tartományok alkotmányos viszonyainak olyszerű rendezését, mely az Uralkodót a közös ügyekre nézve jobban korlátozná ott, mint Magyarországban.

Nem akarhatjuk az elsőt, mert ha saját országgyülésünkön kivül még másik parlament is állna, mely felruházva az államfunctiok leghatalmasabb eszközeivel működnék, ennek az Uralkodó tekintélyétől támogatva, hogy az országos törvényhozást megsemmisitse, csak akarnia kell.

Legjobb esetben oly éles conflictusoknak kellene szükségkép a két országgyülés közt kifejlődni, mely minden erőt feszültségben tartva, az állam actioját folyvást paralysálná.

Nem akarhatjuk a másodikat, mert ha a közös ügyek, tehát a politika vezetése, a haderő feletti rendelkezés, s az ezekhez kellő pénzerő kezelése osztrák ministerek felelősége alá helyeztetik, fel van bontva az országok közti sulyegyen, fel van állitva a hegemonia, le van rontva alaptörvényünk a nulli alteri regno obnoxium, s végkép azoknak eljárása könnyen conflictusba jöhet a dynastia, s avval azonos magyar érdekek politicájával.

A bécsi minister urakat túlragadhatná német politikájokban az unificatio csábitó eszméje, szellemök tuldemocratává válhatnék a munka szabályozásig; a censualitás rendszerében eltévedhetnének a suffrage universellig, vagy legalább is az evvel határos kis censusig; szabadsági eszméikben tulcsaponghatnának a politicai nemzetiségek érdekein — mind ezekben nem lehetőséget emlitek fel, de tényeket 1848-ból.

Ekkor szükségkép a magyar katona és magyar pénz a magyar és dynastialis érdekek ellen forditatnék, mihez mi nem járulhatnánk.

Nekünk magyar országgyülés, magyar kormány s annak élén erős és hatalmas magyar király kell, ki ne legyen, mint az osztrák császár is jobban korlátolva és kevésbé hatalmas ur, mint főcanczellárunk követelé. És ezért szövetségi kapcsolatunkban csak egyenlő jogot, s egyenlő kötelességeket ismerhetünk el; — mert ez az igazság.

Mi már a közös ügyek egyetemes vezetésének formáit illeti:

A közös fejedelem körül lehetnének a közös ügyek ministerei, kiket a fejedelem a nemzeti érzületek kielégitésére a fenálló pentarchia kebeléből egyet egyet nevezne ki.

A ministereket övedzené körül egy senatus a külön országok méltányos arányban összeállitott tagjaiból, melynek része nevezett, más része az illető ország választottaiból állhatna.

Ezen senatus eléforduló esetekben különválva függetlenül intézné a külön országos fnnctioit, a közös ügyeket közös tanácskozásában tárgyalná.

Ezen rendezés lehetővé tenné a szükséges és mellőzhetlen kapcsolat fentartását, a közös ügyek kezelését illető eljárásra nézve, a senatus és országgyülések közt, s az országgyüléseken a senatus egy vagy több tagjában jelen lehetne folyvást.

E formák rendezését, mint emlitém, nyilt kérdésnek tekintem, ez volna az 1861-ki országgyülés esetenkinti érintkezésének a viszonyok állandósága által parancsolt kifejtése.

A megoldásbani eljárás formája.

Ez csak szigorúan törvényes lehet szükségkép.

Mig ez iránti nézet meggyőződéssé nem válik, nem jött meg a megoldás ideje.

Legyen elég egy meghiusult kisérlet tanusága.

Az octoberi kiindulás lényeges hiánya ez volt, mi 1861-ben megtermé gyümölcseit.

Sanctio pragmatiea és történelmi jogérzet, s nem törvényes formák alkalmazása; megyék szabad alakulása és törvény ellenes felső kormány, már magukban hordák a megférhetés lehetlenségét.

Ha az alkotmányosság behozatala a birodalomba, komoly szándék vala:

ezt a Lajthán túl teremteni,

a Lajthán innen csak helyreállitni, s kiigazitni kelle természetesen.

Mert ott nem volt; de itt meg volt, és itt meg van a törvényekhezi hű ragaszkodás, a legalitás iránti mély érzület a nemzetben.

Oly időben élünk, melyben új korszak számára az átalakulás foly.

1789 feldulta az ó épület alapjait, melyen a régi társadalom nyugovék. Az ó világ jogfogalmai iránt enyészik a hit. E kor nem a hivők kora, hanem a scepticismusé, a tagadásé.

A népfelség mint egyedüli jogforrás, a nemzetiségi elv, az általános szavazat, a socialismus, a communismés, a veres respublica, és a hatalmas kalandorság e napjaiban egy népnek osztatlan mély ragaszkodása a legalitáshoz, oly vigasztaló és minden becs feletti kincs, melyet ápolni, emelni s buzditni kell, nem irtani s pusztitni.

Magyarország egész mivolta más, mint a nyugaté. Szerencsés birtok viszony. Kevés népességnek elegendő és gazdag föld. Proletariatus hiánya. Jobbadán birtokos, és még városaiban is földmivelő népe. Fővárosában nincs annyi lakossága, mennyi Bécsben a vagyontalan Arbeiter, Párisban az Ouvrier.

Nincs itt tér, sem anyag socialisticus és communisticus eszméknek, és a veresek számára; Óaz ez, melyen még a mérsékelt és józan conservatio szelleme Európában kissé megpihenhet.

Magyarország dynasticus és conservativ elemekkel túltelt, érzületében törvényeihez, szokásaihoz, erkölcseihez, hagyományaihoz túlon túl is tapadó.

Uralkodó háza a legitimitás képviselője Európában.

Azt hinnők már most, hogy e hatalom ápolta, cultiválta ily nép törvényesség iránti ragaszkodását.

Sőt inkább. A bécsi kormány szembe állitja ma is a dolgokat a magyar legalis felfogással; harczol nemzetünk törvényekhezi ragaszkodása ellen, szerencséjére a birodalom s önmagunknak sikertelenül; nem veszi számba, hogy a hűség érzete a királyhoz és törvényekhez azonos; ez a szivnek egy s ugyanazon kamarájában lakozik, s ha sikerülne kitépni azt, egyike után szakadna a másik is.

Nincs ennélfogva szerencsétlenebb törekvés, inkább destructiv működés, mint irtani és elnyomni a legalitás érzületét. Épen oly időben, pedig veszélyes ez, mely különben sem kedvező ily érzületnek; midőn egyik nagy országban a legitimitás elleni harcz a trónról hirdettetik; másikban a nép az önmaga által csak most állitott törvényes rend ellen támad fel.

Száz szónak is egy a vége. Kormány, mely saját feladatának, Austriában az állam hivatásának tudatával bir, nem fog ismerni komolyabb kötelességet, mint ápolni és kimélni a nép legalitási hajlamát mindenkor és mindenben.

Az eljárás formáiban is szoros törvényességet tartand azon mértékig, hol az a birodalmi érdekek megóvásával ellentétben nincs, s ebben is a helyreigazitást törvényes téren, törvényes formák közt vezetendi.

Bármint okoskodjunk jobbra és balra, elvitathatlan tény az: hogy Magyarországon a megoldás kezdete, az átalakitás megindítása egy varázsszótól függ.

Mig ez kimondva nincs, addig megoldásra gondolni sem lehet.

Nevezzük a nemzet e követelését a kor maniájának, bálvány imádásnak, vagy bárminek, ennek alapja ma már mély legalitási érzet, és én inkább vagyok hajlandó ezt a gondviselés ujjmutatásának nézni, mely előtt saját hajlamaim daczára is örömest meghajlok.

Végkép pedig az eszme is csak mag, mely ha a nép sejtelemszerű ösztönében termő földre talál, gyökeret ver és diszlik; vagy ki sem kel.

E varázsszóban a jelenre nézve kimagyarázhatlan végzetteljes erkölcsi erő rejlik.

És van-e más alternativa most, mint

vagy jogcontinuitás

vagy verwirkolás; oly elmélet, mit felállithat kényszerűségből egy párisi, vagy turini minister, elfogadhat a continensen egy angol minister, elismerhet boszuból az orosz, sőt alattomos mérgelődéssel még a porosz is, de Austria soha.

Ezért az Uralkodó e szót nem mondotta ki soha, érezte jobban annak válságos voltát, mint ministerei.

Azonban, ha a lehetőség csak a jogcontinuitás elismerése, szeretném tudni, mi más lehetőség van a megoldást kezdeni, mint

e varázsszóval — minister.

E szó elől enyésznek el a sötétségbe az alvilág minden kisértetei; megszünik a lidérez nyomás, oszlanak a távoli ködfátyol képek. Feltámad a hit, s a béke nemtője utat talál a hazafiak szivébe.

Hiában ez egy nép vallásává vált, s ugy akará a sors, hogy minden egyéb eretnekség legyen.

És ezt én mondom, ez idő egyik legrégibb s hüvebb municipalistája.

A függő kérdések megosztása

Közjogi viszonyok leghelyesebben csak az életfejlődésben nyernek fokozatosan szabatosabb formákat és kifejezést.

Nincs nagyobb szerencsétlenség, mint túlságos codificationalis törekvés.

Minden felesleg §-us a rabláncz egy hatalmas gyűrüje a fejlődés szabadság fáján.

Nálunk a közjogi formák a mily régiek a törvényekben, oly korlátoltak voltak a gyakorlatban.

Ez természetes következése volt:

A kapcsolatos állapotnak.

És a birodalom másik fele absolut kormányzatának.

E viszonyból szükségkép reánk csak kár, a velünk kapcsolatos tartományokra jobbadán haszon háromlott. Mert a magyar alkotmányosság, szabadságérti küzdelmeink mindig mérséklőleg hatottak a Lajthántúli absolutismus gyakorlatára. Reánk ellenkezőleg.

Ma már az egész birodalom egyenlőn jogot nyert az alkotmányossághoz, s ezt nem nélkülözheti.

Ez hatalmasan megváltoztatja és megerősiti a positiot.

De szükségkép a közjogi viszonyok indefinialt állapota is tarthatlanná vált.

A sanctio pragmatica két oldalu biztositékai, az 1790-ki alaptörvények, a 48-ki törvények szabatos, praecis kifejezést követelnek.

A „non ad normam aliarum provinciarum gubernandum“, ma már értelmét vesztette.

Mert a magyar király ugy, mint az osztrák császár alkotmányos formákban mozog ezentul.

Ez új viszony és változott helyzet a közjog határozottabb kifejezését követeli.

Ezért sokoldalú kérdések várnak megoldásra, melyeket soroznunk kell. Ugyan is megoldásra vár:

1. Az uralkodás irányábani viszony szabatos meghatározása. A sanctio pragmatica két oldalú bővebb kifejtése Az 1790-ki alaptörvények magyarázata; a 48-ki törvények revisioja és kiegészitése.

2. Sanctio pragmatica a birodalom többi népeivel. A birodalmi kapcsolat viszonyai. Ez előtt a magyar király absolut uralkodván a birodalom másik felében, Általa érintkeztünk a birodalom többi népeivel. Ma már szinte alkotmányos országok kapcsolatába jutottunk, s a közvetlen érintkezés velök mellőzhetlenné vált. E viszony meghatározása, a formák praecisirozása, a multból eredő kérdések letisztázása: a közös ügyek vezetésének formái; birodalmi contingens haderőben és pénzben; államterhek kérdései, elhatározást követelnek.

3. A magyar koronához tartozó országok és részek jövendő kapcsolatának formái.

4. Az országos belügyek kormányzatának a változott viszonyokhoz alkalmazott egész rendszere.

E röpiratomban csak a kérdések elsejére szoritkoztam. Jussunk ebben szerencsés állapodásra, a többiben a siker nem maradhat el.

Jog és tény.

Midőn III Napoleon a császári trónra lépett, az európai jogot a kard élére állitá.

Jog helyébe lépett a tén y.

Sorban látjuk meghajolni a hatalmasságokat a tények kényszerűsége előtt.

Oly világban élünk, hol az európai jogállás jellemzésére e kor egyik legnevesebb diplomatája kimondá: „a kötmények nem segitnek, nem ártanak semmit; minden attól függ, oly állásban vagyunk-e, hogy túltehetjük magunkat rajta vagy kényszerülve vagyunk respectálni.“

Ez tényleg az állapot ma.

A politicában a jog ma csak ugy nyom valamit, ha anyagi erő van mögötte.

Az erő mindig a tényekre, a gyönge a jogra hivatkozik.

Ily időkben, hol a politicai bölcselet ily ruganyosságot nyert, a jog terét csak ugy állhatjuk meg, ha erőre támaszkodhatunk. Különben ott állhat nemzet eliidegenithetlen, elvitázhatlan jogaival, bástyát rakhat szerződvényeiből, ha a viszonyok exigentiaival alkura nem lép, oda jut, hol annyi trón-követelő kétségtelen igazaival.

Az állapotok ezen mivoltát, mi sem felejthetjük ki politicánkból, ha sikert akarunk.

Nem felejtettük ki a tényeket a magánjogban és nem felejthetjük hi a közjog terén is.

Szükség azonban, hogy a jogi szempont tisztán kifejtessék. Ezért midőn az utósó országgyülés Magyarország viszonyait a dynastiához és a birodalomhoz constatirozta, kimutatta az egyedül helyes kiindulási pontot, melyet a nemzet elfoglalhat. Alig lehet szebb mesterművet a jogfejtés terén képzelni és meg kell hajolni mindenkinek a deductio logicája előtt.

Ez biztos alap, mire állhatunk, mi erkölcsi sulyt

ad követeléseinknek, de a tények számbavételt, az élet sikert követel tőlünk, a haza megmentést vár.

És végkép a politicus kénytelen a jogviszonyt a gyakorlat világitásánál is mérlegelni, s számot vetni a lehetőségekkel is.

Nekünk magyaroknak különösen, nem szabad kifelednünk számitásból az új viszony bonyodalmait s azon nehézségeket, mibe a birodalom az átalakulás ténye által jutott.

Ennek mi, ha nem is szerzői, de minden esetre hatalmas előmozditói voltunk.

Legrégibb alkotmányos nemzet a birodalomban mi vagyunk, bennünket illetne meg a politicai legmélyebb felfogás dicsősége, minden esetre az, hogy politicusok is legyünk, ne csak juristák.

S mint ilyek számot kell vetnünk nemcsak törvényeinkkel, mik ma holt betűk, de azon végczéllal is hova törekszünk, mit birtunk valósággal, s mit érhetünk el?

Végczélunk pedig nem lehet más, mint
helyre állitani a magyar királyságot,
biztositani állását, mint önálló államét.
Birni az állami életfejlődés föltételeivel, és
Ebben biztositva látni nemzetiségünket, szabadságunkat.

Mind erre teljes jogunk van, mint nemzetnek. Ezek felett alkudni sem lehet, nem szabad. Ezt igérte az Uralkodó is, midőn a sanctio pragmatica alapjára állva, történelmi jogérzetünkre hivatkozék.

De ezen czélra az államjogok egész összegének kizáró gyakorlata nem kivántatik. Magyarország önálló szabad állam volt mindig, de nem volt magában álló

állam is egyszersmind, hanem tagja egy nagyhatalmi állást foglaló birodalomnak, melylyel tényleg három századon túl kapcsolatban volt.

Hogy e kapcsolat a multban az államjogok összegéből nagy áldozatokat vett, ki meri tagadni; és lehet-e valaki, ki elhinné, hogy e viszony jövőben is áldozat nélkül megállhat.

De ezen áldozat annyi nem lehet, mennyi a nemzeti czélt lehetlenné tenné, multunkat compromittálná, a jövőt koczkáztatná.

Mindezekről azonban szó sem lehet. Sőt oly megoldásról lehet csak szó, mely állami létünknek szilárdabb alapot, jogainknak de facto tágasabb kört nyerjen, nemzeties fejlődésünket a folytonos nyomás nyügétől valahára megszabaditsa. Azonban

Ha a tényeket tagadni nem akarjuk, be kell vallanunk, hogy 1848-ig a birodalom külviszonyaiba semmi befolyásunk nem volt. A 48-ki törvények sem szereztek e részben valami dicsőséges helyzetet.

Az egész nagy nemzeti jog a III. czikk, 13-ik §-usának rövid és homályos kitételeiben nyert kifejezést.

És ha számot vetünk magunkkal, mit birtunk;

Valóban nem áldozatról, de a birodalmi közös érdekek teljes kielégitése mellett is, illusio nélküli jogszerzésről lehet csak szó.

És ha antidiluvialis időkben az államjogok oly nyomorú osztályrészével élt, sőt fejlődött e hon hatalmasan; ha most egy magánálló ország minden jogainak birtokába nem juthat is, de

önálló fejlődésének szabad tért,

kapcsolatos ügyeiben méltányos befolyást nyer, minek aggódjam jövője felett.

Nem voltam a ‚minden vagy semmi' embere soha. Mert meg van minden kornak az ő feladata. A miénk helyreállitni s tovább fejleszteni, nem befejezni. Ezért kérdem magamtól.

Mi volt, s mi lesz, és számot vetek.

Szánjunk ennek — mert érdemli — külön áttekintést.

Mi volt és mi lehet.

Állapotaink felől, ha szigorúan számot vetünk, tudjuk csak a helyes politicai mérleget felállitani.

Lássuk tehát a mondottak után, miként lenne a hatalom megosztva az Uralkodó és nemzet közt jövendőre:

A külpolitica vezetése,

a magyar haderő feletti rendelkezés,

a közös birodalmi költségekre szükséges pénzerő kezelése,

a birodalom közös kereskedelmi viszonyait érintő szerződések, mint a birodalom közös ügyei, közös és egyetemes vezetés alá helyeztetnének.

E functiok gyakorlata illetné a közös Uralkodót.

Körötte állna minden szakra egy minister minden országból nevezve. Ezt övedzené a senatus, melyben minden ország megillető arányban képviselve volna.

Magyarország, mint önálló királyság kezelné saját belkormányzatában:

a megszabott katona és pénz contingens kiállitását,

a beligazgatást,

országos pénzügyeit,

közmunkáit, belközlekedését és hajózást,
földmivelést, iparát és belkereskedését,
vallás és közoktatást,
Igazság szolgáltatást.

Ez feltételezi minden közös ügyekhezi járulás szigorú előleges meghatározását; a haderő és pénz contingens megszabását.

A közös Uralkodónak kezében volna igy minden eszköz, mi a birodalom egységét és nagyhatalmi állását biztositaná.

Az országnak kezében volna mindaz, mi önálló állami életét, s a nemzet szabad fejlődését garantirozná.

Ha már most kérdjük, volt-e valaha az önkormányzat ennyi eszköze kezeinkben, felelnünk kell őszintén: Soha.

1848 előtt országos ügyeink egész kormányzatának végszálai Bécsben futottak össze, s véganalysisben bécsi minister befolyása döntötte el.

A külpolitica vezetésébe, a diplomatia működésébe soha semmi befolyásunk nem volt.

A haderő feletti rendelkezés főhadi kormány kezében volt, minek nevét alig ismertük.

Pénzügyekben csak házi költségeinkről rendelkeztünk erős kormányi ellenőrség alatt, oly kormányt értve, mely a birodalmi kormánynak teljesen alá vetve volt. Kamaránk felett a bécsi kamara uralkodott.

Csak megyéink birtak saját kebelökben némi önkormányzattal. Már a városok teljes alárendeltségben voltak. Állásunk a gyarmati helyzetnél nyomorultabb volt.

Ez volt a tényleges állapot 1848-ig.

Mit vívott ki 1848?

A külpolitica és diplomatia vezetését érintetlen hagyá. Ebben az országnak semmi jogot nem követelt.

A haderő feletti rendelkezést az országon kivül, minden tisztek kinevezését a királyra ruházta egy minister ellenjegyzésével, kit az Uralkodó személye mellé állitott állandóan.

A közös ügyeket indefiniált mivoltukban ezen minister kezelése mellett szinte bizta az Uralkodóra.

E forma életet nem nyert, miért, tudjuk.

Ha nyugalmas idők következnek, a közös ügyek mivolta, s a gyakorlatnak módja határozatlan állapotban nem maradhatott volna akkoron is.

Nincs tehát, s nem lehet ma is jogvesztésről, s oly áldozatról szó, mely birktoklott jogainkat szoritaná, csak oly megoldásról, mely hazánknak megszerezheti az önkormányzat biztositékait, s megadja a szövetségnek fenállhatása nélkülözhetlen eszközeit.

Kiegyezés kell-e, vagy kicsikarás. Átalakulás-e, vagy átugrás.

Nincs a tagadásnak ellenvetése, melylyel gyakrabban találkoznánk, mint ez: mit ér az egyezés: mit m a ad, h o l n a p elveszi.

Elemezzük ez ellenvetés értékét, mert némi tekintetben sok tanuság van benne.

A szabadság — mond egy franczia iró — csak folytonos harczban tartatik fen.

A hatalom — bármiféle legyen az — absorbeáló természettel bir. Szerencsénkre akarta ugy a gondvi-

selés, hogy megszerezve a szabadságot, ne pihenhessünk a tétlenség párnáin.

Végkép pedig a szabadság egyedüli biztos garantiája az állami erő s értelmiség magasabb kifejlése. Ez biztositja egyedül az alkotmányosságot.

De van a fennebbi ellenvetésnek más értelme is.

Tartsunk szemlét a történelemből másutt ugy, mint nálunk.

Mely jogi szerzemények vétettek vissza, vagy enyésztek el.

Melyek ragadtak meg, vertek gyökeret, s virultak fel.

Nem lehet elvitatni, hogy többnyire csak azok nyertek tartosságot, melyek az idő szükségeiből eredve szabad egyezkedés utján jöttek létre; a békés átalakulás processusából nőttek ki; nem voltak erőszakolt kicsikarás, nem voltak kényszerült vívmányok, hanem szabad alku eredményei, vagy mire a nép már megérve volt.

Mi átalakitott átugrás nélkül.

A politikus ennélfogva mindig kerüli az ugrásokat közjogi ugy, mint magánjogi viszonyokban; e helyett átalakit, mert ez nyugtat meg, s igér tartósságot.

A jövőnek nagy biztositéka fekszik a hozzájutás modorában is.

Engedje meg az olvasó ezt különböző téren közelebbről megvilágitani.

Mindenik fél uralkodó mint nemzet legitimnek tartja a hatalom azon összegét, melyet nyugalmas birtoklás szentelt meg. Ebből elalkudni, de elvenni is lehet kölcsönösen.

Voltak nekünk is alkotmányos jogaink, szentesi-

tett törvényeken, két oldalu kötményeken, számos békekötéseken nyugovók.

Elvétettek tőlünk, s nem birjuk ma.

És miért nem birjuk?

Mert engednünk kelle az erőnek, s gyöngébbek vagyunk, hogysem visszavehessük.

De ha erőnk volna engednők-e azt, mihez jogot tartunk?

Legyünk nyiltak, s mondjuk ki bátran — nem.

Mást mondani szinlés, vagy hazugság volna.

Forditsuk meg már most a dolgot, s tekintsük más oldalát:

Tegyük fel egy diluvialis catrastropha törje meg a hatalom erejét, s tegyen minket a helyzet föltétlen uraivá, s ekkor vegyünk el mi is mindent, mihez a korona a birtoklás legitim czimén jogot tart, vagy fenállásának elengedhetlen föltételéül tekint.

Türni fogná, mint mi, mig ereje törött.

De ha erőhöz jut megint:

Azt teszi, mit mi tennénk, ha erőnk volna.

Ez uton hova jutnak a dolgok, megmutatá nekünk 1849, a hatalomnak 1859.

Mindenik fél vett felváltva nem mennyit kelle jogosan, de mennyit lehete hatalmasan.

Nem transigált, de megnyerve az alkalmat dictált.

Nem volt méltányos, midőn hatalmas lőn, és midőn méltányos volt volna, nem volt hatalmas.

Szükségszerű következései nem maradtak el. Elé állnak mindenkoron ismét, mig ez uton járunk.

A birodalom szilárd egysége

Magyarország önálló állami léte megfért eddig is egymás mellett.

Nincs leverőbb tapasztalat, mint midőn a velünk három század kapcsolatában élt népek képviselői a megnyert szabadság első ünnepét azzal ülik meg, hogy nemzeti önállásunkat saját alkotmányos létükkel megférhetlennek kiáltják ki; felidézik a népek élethalál harczát, mert állitják, mikép ők nem lehetnek szabadok csak elnyomatásunk árán; ha mi élünk, nekik halni kell.

Innen a verwirkt elmélet, a provisorium, a hadi biróság rajtunk.

Ebből csak közös pusztulás s ez bizonyosan, de nem leend erős, hatalmas, az alkotmányban megifjodott Austria.

Ime ismételt példája a hatalom fonák kezelésének, mely önmagát töri meg szükségkép.

Legyünk mi ellenkezőleg, igazságosak és méltányosak, s bár tudnánk lenni akkor is, midőn kedvez a ki nem maradható alkalom.

Ne feledjük, hogy szövetséges állam, mely nagyhatalom is, bizonyos mérvű központositást nem nélkülözhet, és önfentartása hatályosabb eszközöket követel, mint egy magánálló, egyöntetű állam.

Ne feledjük, hogy saltus in natura, sed nec in politica datur.

Teljes absolutismus rendszeréből nem mehet át a birodalom egy ugrással teljes alkotmányra. Fejedelmi teljhatalom rendszeréből, a népfelség teljes gyakorlatára.

Itt átmenet, az idő áthidalása kell.

Ezt érjük el szabad alkuban, s becsületes megosztásában a hatalomnak, melly az Uralkodó kezeiben a birodalom egységét, a népek kezében az állami autono-

miát, s ebben a szabad szellemi s anyagi fejlődést biztositja.

De ez átalakitás és átmenet kell, hogy egész eljárásunkat vezesse minden téren.

Nincs e röpirat czéljában felidézni kérdések vitáját, melyek körén kivül feküsznek.

Nem akarhatok ennélfogva szólni a belkormányzat parlamentaris vagy municipalis rendszeréről.

Annyi tán mindenkinek világos, ki a birodalom egységét akarja nemcsak, de ennek mai consequentiait érti is, hogy a többi tartományok alkotmányos belkormányzatának rendszere befolyást gyakorol szükségkép saját belkormányzatunk rendezésére is.

Azt sem ignorálhatjuk, hogy országgyülésünk képviseleti rendszere, az ős municipalis szervezettel nem fér többé meg.

Azonban a parlamenti rendszer absolut alkalmazása ép oly ugrás volna előre, mint 1847 szökés visszafelé, hol hiányoznék az áthidalási, az átalakitási kapocs.

A parlamentarismus erős községi rendszert, igen terjedt értelmiséget, kifejlett nemzeti közérzületet követel, mitől még távol vagyunk.

Ezért nálunk a megyerendszer fel nem adható. Ebben s csak ez által lehet áthidalása a jövőnek. Csak rendezett s az átalakult kormányzati formához idomitott megyék fejthetik ki a jövőt.

Átalakulás tehát itt is, s nem átugrás.

Hasonló eljárást követelnek a rendezés minden kérdései.

Nyugot Európa például a jogszerzés forrásává emelte a suffrage universel-t.

A democrat törekvések e non plus ultrájában boszulja meg a nemesis az emberi törekvések balságait. Mert absolutismus csak ugy lehető,

ha a néptől minden jog elvonatik, vagy

a népnek minden jog megadatik.

Alkalmazzuk már most egyszerre a suffrage universelt saját hazánkban, s a szabadság, nemzetiség, államiság és cultura veszve van.

Kiegyezés és átalakitás ennélfogva mindenütt és mindenben.

Adalék a helyzet megvilágitásához.

Ki nekem megengedi antecedens gyanánt, miszerint az osztrák birodalom sajátságos állam, mely fekvéséből, rendeltetéséből, alkatrészeiből kényszerüleg következő sajátságai miatt más akár önálló, de egyöntetü, akár szövetséges államoktól különbözik.

Különbözik pedig, mert nagyhatalom, s az európai pentarchia tagja.

Különbözik, mert rendeltetése a közvetités, s a világ minden részei felé ellensulyozó actiora van hivatva, s akarva, nem akarva erőt kell fejtenie.

Különbözik, mert alkatrészeiben nem egy-két, egyező történelmi alapokon, egyenlő industrialis viszonyok közt fejlődött, egyenlő cultura fokán álló ország egyetemisége; hanem én nem tudom hány nagyobb, s apróbb minden tekintetben különböző államtestek aggregatuma.

Ha ki mind ezeket elismeri, alig tagadhatja meg

azon kényszerű consequenst, hogy létezésének föltételei is sajátszerű formákat követelnek.

Szóval a létező és ismert államszervezeti formák egyszerű alkalmazásban rá nem illenek.

Hova visz az absolut forma alkalmazva a birodalomra megmutatta 1859.

Hova visz a parlamentaris forma teljes bevégzettségben alkalmazva egyes részein, megmutatta 1848 és 1849.

Lehet-e összalkotmány vagy a birodalomnak egységes alkotmánya, miután a martius 4-ki alkotmány megsemmisitetett, mielőtt életbeléptetve lőn, felismerte maga a hatalom, s e kisérlet következéseitől megmentett a Gondviselés akkori kegyelme.

Minden kivitt kisérlet egy-egy catastrophát eredményezett a birodalomra nézve és existentiáját rendité meg.

Még az összalkotmány kisérletéből nem bontakoztunk egészen ki. Sőt az egy gyengébb kiadásu variatioiban ismételtetik most, mi sem bizonyosabb, minthogy a tanuság elmaradni nem fog.

Mióta az uralkodó 1860-ban kikiáltatá az alkotmányt, gyakran vettem elemzés alá azon nem csekély történelmi problemát: lehetséges-e ily heterogen elemek aggregatumát minő birodalmunk alkotmányos alapokon reconstruálni, s annak tartósságot igérni.

A történelem szövetséges birodalmat, nagyhatalmi állásban, alkotmányos alapokon nem mutat fel.

És ki azt hiszi, hogy ily többfelé gravitáló, annyi tekintetben divergáló elemek aggregatumát együtt tartani képes, ha akár az egészet, akár egyes részeit az ujdonszerű alkotmányos formák, a népfelség minden

attributumaival felruházta, az rajongó, nem politicus; annak számára nem iratott az élet könyve.

Eddigelé mindig a létező formák egyikét vettük át, s a következés megboszulta magát.

Kisértsük valahára meg a létező formákat sajátszerű viszonyainkhoz képest módositani, s az alkalmazás alakját meritsük az egyedül biztos forrásból, az életből. Csak ez nem vezet tévutra s catastrofákhoz.

Mi eredményre vezetnek bennünket a viszonyok?

Ha Uralkodónk czimeire tekintünk, oly hosszu lajstromát látjuk a tartományoknak, melyet könyv nélköl elmondani képtelenek vagyunk. Ezeknek mindenike történelmi multjában külön egészet képezve, midőn egy hatalmas birodalommá egyesült, a politicai egyéniség typusát daczára a szabadság hiányának, századokon keresztül megtartotta.

Azon hatalom befolyása alatt, mely beolvasztási következetes politicájáról mindig vádoltaték; mely a szabadság ellen a birodalomban mindenütt diadalmasan harczolt, egyetlen kis grófság sem vesztette el politicai egyéniségét, sőt a homogen részek sem olvadtak egybe.

A birodalom majd minden alkatrészei közel fekvő fajok cohaesiojából váltak ki, természetes gravitatioikat az időben megváltoztatták, de nem vesztették el.

Ily conglomerált test együtt tartására erős gluten kell, az az ily heterogen elemekből álló birodalom egységének biztos fentartása a központi hatalomnak számára hatályos eszközöket követel okvetlenül.

Ezen eszközök mértéke függ attól, mennyire munkás a természetes gravitatio vonzereje; mily mérvben működnek a faj és unificationalis erők centrifugal irányban.

Mert a természet örök törvényei szerint a centrifugal erő ellenében megfelelő centripetal erő kell, különben a bomlás és szétválás szükségkép megtörténik.

Magyarország állása e részben szerencsésebb. Sulypontja önmagában van Vonzerő számára a birodalmon kivül nem létezik. Ebben fekszik jövője, ha utilisalni tudja.

De azért a cohaesio biztositékaitól, melyet a birodalom érdeke követel, nem mentheti fel magát. Sőt ugy akarta balsorsunk, hogy a mely országnak szakadni legkevésbé lehet, az tartassék máig is a szakadásra legkészebbnek.

Hiában mutat Mária Therézia, hiában I-ső Napoleon korára, 49 letörölte e szép emlékeket, s mi nem birjuk ma sem utókövetkezéseit elháritni.

Nem bizunk, nem bizhatunk egymásban. Volt is, van is erre váltig okunk. Ne keressük miért, tudja ezt mindenki. Vegyük a tényt, mert tagadhatlan állapot.

Ily állapotban a közös uralkodónak a cohaesio fentartására erős biztositékok kellenek.

Nekünk épen a birodalom conglomerált volta miatt állami és nemzeti existentiánk megovása, nem csekély sulyu garantiákat tesz nélkülözhetlenné.

E helyezetben sem egyik félnek, sem a másiknak sem mindent adni, sem mindent venni nem lehet.

Egyedül böcsületes, őszinte osztozás a hatalomban vezethet czélhoz, a kölcsönös — megnyugováshoz.

Az osztály tárgyát, az osztozó felek igazság szabta illetményét fennebb részleteztem.

Nem fejezhetem be röpiratomat a nélkül, hogy ez osztály körüli eljárásra nézve ne jellemezzem a felek maguk tartását is.

Három factor van, melynek működésén a siker szerencséje megfordul. Az Uralkodó, mi és a bécsi kormány.

Az Uralkodó állása.

A magyarban vert az alkotmányosság következőleg a dynasticus érzet is legmélyebb gyökeret.

Mint magyar sokkal mélyebb hódolattal viseltetem a korona iránt, hogysem annak bár erkölcsi sértetlensége is, ne tartoznék politicai dogmáim közé.

Nem lehet ennélfogva eszem ágában sem a koronára háritni viszályaink miatt bármi részben is felelőséget, sőt mélyen kell fájlalnom azon könnyelműséget, melylyel a szomszédban bánnak a korona szentségével. Magyar fogalmaink szerint a korona lehető tévedéseit is, melyektől az ember nem ment, a ministernek kell fedeznie, mert egy minister változás nem nagy fatum az államon, a korona tekintélye szükségesség; compromissioja bün.

De az Uralkodó nem is állhat viszályaink megoldásának utjában.

Ha az Uralkodó azon jogokat, melyeket mi multunkra támaszkodva visszakövetelünk, önkezeiben tartotta volna meg. Ha a teljhatalom s önkény formáitól eltérni vonakodnék, mondhatná valaki, hogy kibontakozásunk utjában az Uralkodó érdeke áll. De

Az Uralkodó azon jogokat átadta, a birodalmi tanács azoknak birtokába helyezte magát.

Minden baj csak onnan van, nem mert az Uralkodó a hatalmat kizárólag megtartá, de mert a hatalom

alkotmányos gyakorlata magyar felfogás szerint illetéktelen helyre tétetett le. És mert mi ebben a minket illető részt külön saját hazánkban ben, és nem együttesen akarjuk élvezni; nekünk nem egyetemes birodalmi, de nemzeti alkotmány; nem Rajxrath, de magyar ős alkotmány kell.

Miután az Uralkodó az alkotmányos jogok gyakorlatát átadá annak fejében, hogy népeinek megnyugtatásában megszilárditsa birodalmát; nem lehet nem kivánnia, hogy azoknak feléledt ős ragaszkodása által ez általános politicai ziláltság közt kifelé a hatalomnak azon sulyával rendelkezzék, melyet ez idö követel s fényes trónját megilleti.

Ez az Uralkodó érdeke, és kételkedni nem lehet, óhajtása is.

Nem is lehet feltenni, hogy a fenforgó viszály következései, s belállapotaink rendezetlensége kedvetlen nyomást ne gyakorolna felfelé ugy, mint lefelé.

De e viszályban az Uralkodó ugy mint mi az ostromlásnak s ellenséges befolyásnak vagyunk kitéve, s erre politicánkban nem lehet eléggé figyelmezmünk.

S ha mi a működő erők strategicus fogásait nem vesszük tekintetbe; ha hagyjuk magunkat folyvást tüzeltetni, és átadjuk magunkat az izgató szerek behatásainak; szükségkép kell mélyedni közöttünk az örvénynek, s kelepczébe jutunk.

Nekünk a magyar királyért, és
a magyar alkotmányért kell vívnunk egyiránt,
a mostankor leghatalmasabb fegyverével az ésszel,
s nem erővel.

Mit tennék, ha bécsi minister volnék.

A politica, mely ellen küzdenünk kell, nem uralkodó házunk, de a német államférfiak három százados politicája.

Alig volt királyunk, ki alatt közjogi viszonyaink többet szenvedtek volna, mint I. Lipót császár alatt, pedig eléggé tudva van, hogy vallásos s lelkiismeretes ember volt. Innen mérhetni meg, mekkora nyomása alatt állott ministerei politicájának.

De ha nem is emlitjük a régi időket, a bécsi kormány 1849 óta a hatalom teljes és korlátlan birtokába jutott a birodalom minden népei felett. Azonban

1860-ban az Uralkodó alkotmányt hirdettetett ki, népeinek kezeibe akarta letenni saját sorsukat.

Önkormányzatra hivott bennünket; a Sanctio pragmatica alapjára állott, s történelmi jogérzetünkre hivatkozék.

Mi lett belőle?

Felállitatott ujra a bécsi kormány uralkodása a birodalomban erősebben s határozottabban mint valaha; tőlünk az alkotmány szine alatt beleegyezés és megadás kivántatik, hogy e kor, mely őseinek hagyományát — a nemzeti alkotmányt — kisiklani engedte kezeiből, e tényt még törvényeiben is örökösitse meg.

Mi nem várunk ama kormánytól hatalmára nézve öngyilkosságot, ne követelje tőlünk sem, hogy mi jogainkra nézve azzá legyünk. Rajtunk és e kor nagy felelősége fekszik, s ennek öntudatával birunk is.

A harcz tehát a hatalom hegemoniája körül folytattatik makacsul és sok ügyességggel a bécsi kormány által.

De hogy az ellenfél strategiáját megitéljük, szükség magunkat az ő positiojába teljesen belegondolnunk.

Ma még a kormányzati hatalom egyedüli sulypontja Bécs. Mihelyt a magyar király magyar népével kiegyezett, a kormány-hatalom nyomadékos része álszáll Pest-Budára. A sulypont megoszlik, a subordinált állás coordinálttá válik, s a bécsi államférfiak exclusiv hatalma megtörött.

Ha már most valaki a másik állásba gondolná magát, mi volna politicája okszerűleg?

Intentioihoz minél közelebb vonni a koronát,

Identificálni érdekeivel a dynastiát,

Infascinálni cselekvéseibe az Uralkodót.

Fentartani az izgalom által az idegenkedést; nem engedni erősödni a bizodalmat; folytonos nyomást gyakorolni mindkét félre, s ez által uralkodni a helyzeten.

E strategia a politicában oly egyszerű és mindennapi.

Ha nem akarjuk, hogy két fél közeledjék egymáshoz, csak izgassuk folytonosan egymás ellen, és ha engednek e behatásnak, okvetlen czélt értünk.

Isten mentsen, hogy állitsam, miszerint a bécsi államférfiak ily machiavellismussal járnak el; de én, ki jól ismerem saját fajom susceptibilitását, elmondon tartózkodás nélkül, mit tennék, ha a hegemonia egyik vezetője volnék a ministeriumban.

A parlament és sajtó volna — mint természetes — szövetségesem és fegyverem legerősbike.

A parlamentben tudván, hogy a magyarnak legérzékenyebb oldala, a rajxratbai invitatio, soha sem szalasztanám el ez alkalmat minden váriatiokban ismételni: mikép senki sincs, ki nálamnál őszintébben ohajtsa

a kibékülést, de ennek egyedüli, első föltétele a — belépés. Egyszerre két legyet találnék.

Jőjjenek mondanám szeretett testvéreink, a nemes magyar Natio a népek közös asztalához, itt a poharak közt majd kiegyezünk.

Tudnám, hogy nem jőnek; eszem ágában sem volna kívánni, hogy jőjjenek; s parlamentem bakafántjait még növeljék; de ha jőnének is, ismerve őket, tudnám hogy mindent fenekestől felforgatnak; a parlament új megjavitott kiadásu onodi gyülésse lenne, és egy ujabb verwirkolás kényszerűsége állna elő; az okvetlen bekövetkező viharok absolutismusra vezetnének. Mindenik esetben a hatalom sitnatioja maradna a régi.

A sajtóban egyre hirdetném békülési szándékomat, evvel tartoznám az Uralkodó érzületének, saját német nemzetem ösztönszerű hangulatának, és az anyagi érdekek hangos követeléseinek. De felfelé egyre utalnék april 14-kére, emlegettetném mindig a szakadást; itt mutatnék 49 eseményeire, a magyarok ellenében élesen támadtatnám meg a dualismusi törekvést. Minél inkább csillapodik ott a hangulat, minél békülékenyebb lesz a közérzület, s ezt a magyar kormány kényszerülve van legalább szóval éleszteni, annál inkább felsivitatnám a sajtót a kormányzat dualismussa ellen, követelném a szigoru egységet személyekben és elvekben és a szorosabb provisiumot Magyarországon.

Gondoskodnám, hogy a nemzetiségi rajongások ne lankadjanak. Nem sokat törődnék vele, ha evvel együtt az idegenszerü gravitatiok is lendületet nyernek hatalmasan. Feledném, hogy az orosz külügyek élén Gorcsakoff herczeg áll. Engedném, hogy egyik

magyar püspök az Okolia, másik az aldunai agitatio élére álljon, s külpoliticai érdekeink ellen izgasson.

Elmondanám a parlamentben Európa hallatára, mikép szabadabb alkotmányunk van, mint bármely más Európában; az angolnak édes testvére; de egész országok s királyságok vannak a birodalomban, melyek szakadási törekvéseikből titkot sem csinálnak.

Rendszabályaimban mindig a korona tekintélye mögé vonulnék. Botschaftokat eszközölnék ki; s ha nem tagadhatnám is a magyar király és magyar nép létezését, de közibek tolnék ügyesen egy harmadik factort — a felelőséget — mely nélkül saját ügyökben együtt nem végezhetnek, t. i. ha nem akarnak.

Fentartanám a verwirkolási uj tant; mint uj találmányomat; legalább 10 évre privilegisálnám. Magamra nézve folyvást unificálnék, de hirdetném az autonomiát; parlamentemet a legapróbb részletekig vinném, a Landtagokat tolnám messzire. A magyar korona alatti tartományok hármas kormányát gondosan fentartanám, de ápolnám üdvös szakadásukat, az összhatást gátolnám.

A mit még mindent titkon tennék, el sem mondom nyilván.

Ilyen forma volna politicám.

Tiltakozom azonban ünnepélyesen, hogy valaki ezt meglett dolognak vegye, én csak azt mondom, mit tennék én, ha bécsi minister volnék.

De mind ebben mitsem biznék czélaimra nézve, ha nem volnának a Lajthán túl oly hatalmas szövetségeseim.

Ismerve a magyar faj sajátszerű nemes tulajdonságait, ezt utilizálva, egy sereg nagy sulyú factorokra számithatnék, mit világosság okáért elmondok nyilván,

ha szinte megrémül is az olvasó magyarföldi táborom nagyságától.

Táborom állása Magyarországban.

Tehát mondám, mint bécsi minister:

Számitanék a kelet népe irritabilitására, s könnyü felbuzogására, kezemben tartanám ennélfogva kedélyállapotát egészen. Ha nagyon neki bőszül elannyira, hogy kereskedelmi és pénzügyi nyugtalanságot okozna, beszéltetnék a kedves Donau Zeitungommal egy-egy békeprogramm méltányos voltáról, mihez a kiegyezést kötni lehet. Ha a csillapodás és mérséklet kezdene lábra kapni, parlamenti beszédeim s kiszámitott hirlapi czikkekkel oly fokig vinném az izgalmat, hogy ha valaki kibéküléséről csak beszél is, kivetik. Ez izgatás által kormányoznám

A hevesebb vérűek folytonos turbulentiait, és a vélemény terrorismust; uton utfélen szidatnám a németet, felhangzanék a dal mindenütt: jaj be h—t a német. Ám szóljon azután nekem valaki a kibéküléséről a némettel, bár mennyire hiszi is ennek szükségét.

Számitanék a mérsékelt elemek bátortalanságára; tudnám, hogy a legvitézebb magyar, ki az ágyuszóra nem is konyit, rettentő gyönge idegü, s sensibilis a vivátra. Neki két dolog száll könnyen fejébe s részegiti meg, a czigányzene és cortesvivát. Arról pedig tennék könnyen, hogy a békehangok ne kapjanak vivátot. Tudnám azt is, hogy az általam felidézett izgalom közt a magyar ember, ha lelkében ohajtja

is a kibékülést, de erről fenszóval nem is mer gondolkozni; és ha akadna egy-egy merész vállalkozó, ki elég botor kimondani szive titkát, vagy épen — horrendum dictu — erről még irni is merne, mi közbevetőleg legyen mondva, legfölebb a Hirnök hasábain lelhetne ex speciali gratia helyet, az eo ipso ledorongoltatnék. Ezen szerencsétlennek mások rettentő példájára az összes honi sajtó neki esnék, s miután kellőleg megmosatott, kiadná neki a tónadó főlap az utlevelet, kizárná a párt dicsőségéből, és megadná neki a megérdemlett lakolást. És hallgatna azontúl mindenki.

Számitanék a nemzet keleti indolentialis hajlamára, tudnám, hogy a mily fogékony az izgalomra s szereti szájjal a turbulentia egészséges emotioit, ugy ernyedetlen, kitartó actiora, a naponkénti fejlesztés hangyamunkájára nem képes. Bámulatos leleményességgel állit fel elméleteket, melyek az ő gondját a szomszédra átgirirozzák; „már én szóltam szomszéd, beszélj már te is sógor“ a refrainje. Tudnám, hogy egyik pessimismusból, másik mert gondolkozni nem szeret, harmadik reményei miatt, negyedik törökös resignatioból, ötödik keresztény elbizakodásból, s a többiek ezer okokból a passivitásra adják magokat, s néznek, mint e faj őstypusa a pusztai juhász a nagy végetlenbe, s mig maga még gondolni is restel, a sürgő uj világ gőzösökön röpüli át a puszták feléledt sivatagait. S mig ő furulyáján unalomból sirdogál, azon veszi észre magát, hogy gyönyörű nyája már gazdát cserélt, s maga az árva kútgémmel s gólyával egyedül maradt, mint a rónák kisértete.

Számitanék ez országban a juristaság majoritására, és a politicusfők nagy minoritá-

sára; megijednék ugyan, hogy ministeri ellenjegyzés nélküli meghivásnak az országgyülésre engedett; de azonnal lábra állnék, látva, hogy már Budára menni a megnyitásra nem mer; jogformáiba a czim a lemondás körül bebonyolitja magát, végkép az alkuban törvényeiből a kiindulásnak oly föltételeit tűzi ki, melyekről biztos vagyok, hogy megadni nem fogják. Sőt képes a törvény kijátszás ügyes elméletet kigondolni, csakhogy a törvény szine megmentessék. Odavinném végkép egy kis verwirkolási strategiával a dolgot, hogy egy diaetale ultimatum keletkezzék, s akkor nyugton volnék, hogy e positioból a dolgot senki sem mozditja ki.

Számitanék a főurak ziláltságára, tudván, mily nehéz közöttök a coalitiok megalkotása; biznék abban, hogy ők nem a hatalmi positiok exigentiája, de családi hajmaik szerint szövetkeznek, s mert felfelé a népszerűség miatt nem mernek hatni, lefelé is vesztik hatásukat; és mert egyesülni nem birnak, mikor s kivel kell, veszedelmesekké nekem nem válhatnak.

Számitanék a Garibaldi bálványzók és politicai renommisták segitségére, az ábrándozók reményeire, mert ezekkel csakugyan kibékülni nem lehet, s ezek volnának hatalmam sajátképi szerezsánai Magyarországon.

Számitanék a megyei politicusok ügyes tapintatára, tudnám hogy ezek, a mint megnyilnak az alkotmányos zsorompok, azonnal minden Beamterre kikiáltják a meghalt itéletet, s elzárván őket minden emberi társaságtól, nagy serget állitanak nekem. Várnám, hogy megállitják a törvénytelen törvénykezést; betiltják az adózást; óvásokat tesznek, felmondják a kormányszékeknek az engedelmességet, s ha vég-

kép leszoritatnak a térről, s nincs már többé a hazafiságnak mit rombolni, megbélyegeznek előre mindenkit, ki szolgálni mer, s boszankodnak, ha nem jutott hitel, törvény, élet és vagyon a butaság és jellemtelenség kezére mindenütt.

Számitanék az összes adóhajtó személyzet nagy seregére, mint a folytonos izgatás egyik legsikeresebb eszközére, s a brachialis executiok hathatós befolyására. Sőt gondosan kerülném ki, hogy a provisorium tisztviselői ezen odiosus dolgot valahogy vállaikra ne vegyék, és én egy hatalmas eszköztől humanusabb eljárás által meg ne fosztassam.

Számitanék az ábrándpolitica népszerűségére, és a realpolitica népszerűtlenségére, képzelném, hogy bármit követeljen a magyar érdekek exigentiája mind az olasz, mind a keleti, mind a német kérdésekben, sympathiákra csak az számolhat, mi az uj eszmék ragyogó szinét viseli, s tapsolni fognak Garibaldi uj kalandjának, a belgrádi eseményeknek, a horvátok beavatkozásának a déli szlávok ügyeibe, mi Austriát külpoliticai antagonismussában még inkább idegenitendi, ha látja, hogy a historiai jog népe tombol örömében, ha valahol egy-egy történelmi állapot felbomlott, s a legitim jog megtöretett akár Rómában, akár Belgrádban, tán még Zágrábban is.

Számitanék valamennyi nem magyar népség hatalmas actiójára érdekemben, a horvátokra, tótokra, szerbekre, románokra, ruthenekre, csak a németekre nem Magyarországon, de annyival biztosabban a nemes szász natiora Erdélyben.

Számitanék a közvetitő párt lehetlenségére, a népszerűségi viszketegre, a politicai ambitiok hatalmas vol-

tára, s ezer más kissebb nagyobb értékű factorokra, melyek politicámat elésegitnék és végkép

Számitanék a történelem ujjmutatására; ez megnyugtatna; látnám annak világitásánál mi kevéssé bir a politicai érdekek azonossága penetrálni fenn és lenn; mi kevéssé birta a magyar faj túlnyomóságát a multban felhasználni a népiségek közt, s noha békén hagyta a fajt, s legnemesebben osztozék jogban és sorsban, oly kevés attractioval bir a jelenben is. Biznék abban is, hogy noha a nemzetiségi rajongás esztelenségei naponkint inkább a német felé hajtják a magyart, s állami önállásának megszerzésére a politicai viszonyok igen kedvezőleg alakulnak, nem fogja a viszonyok kedvezéseit a kellő perczben utilizálni; sőt ha ellenünkbe szerencsét ad neki az Isten, Európa érdekeit provocálja; ha engedékenységet mutatunk, nagy szorultságot hisz, semmit sem akar félig, vagy mi korának competál, de a jövendő századokat akarja anticipálni is. Ez ősi szokása, mint megirva van :

a nagy pipáju
kevés dohányu
magyar nemzetnek.

Gyarmati nyomorult állásából példátlan hazafi rajongással küzködik a szabadabb kifejlés álláspontjára jutni, de

Megadta az Isten az alkalmat, 1848 a helyzet uraivá tette. S hogyan használták fel századokon keresztül e legkedvezőbb alkalmat?

Engedték magokat a forradalomba erőszakoltatni, mely mindent koczkára tett, s a koczka ellenök döntött.

Tiz évi nehéz próbáltatás után, a Gondviselés ismét egy második, de már jóval szerényebb alkalmat

nyujtott, s megtörte a hatalmat, mely szerencséjében elbizakodott vala.

Miként használták fel az oct. 20-ki alkalmat?

Túlsúlyt engedtek az országgyülésükön, megyéikben a Garibaldismusnak s folytaták a koczkázást. Lábra engedtek kapni hangulatot, mely tirannizál; népszerűséget, mely valótlan s lealázó; közvéleményt, mely az utszán kel, melyet a józanság megtagad, mégis mindenki ural.

Nem is figyelmeztek, hogy a közhangulat soha sem változóbb, a népszerűség soha sem csalékonyabb, mint napjainkban, hol a situatiok perczenkint változnak; és hogy ily időben állandón népszerű csak az lehet, kinek meggyőződése nincs, tán gondolata sem, de kit a változó szél hord pehely gyanánt szárnyain.

Nem tekintenek arra, hogy a mit méltánylásban tán a ma megtagad, meghozhatja kamataival a holnap.

Láthaták vala pedig, mikép 1860-ban mérgesen fordult a közhangulat azon néhány bátrabb hazafi ellen, kik a megszaporitott birodalmi tanácsba beléptek. A lemondók lőnek a nemzet bálványai.

De a belépők alig kezdék meg a csatát az elátkozott helyen, minden szem feléjök fordult; növekedett naponkint a méltánylás, büszkén nézte ott őket mindenki, s a megszülemlett fordulat igazolá bátorságukat, megadá a népszerűséget.

Láthaták minő hangulat közt foglalá el gróf Forgách canczellári székét. De ő

Érezte — mint esztergami beszédében mondá — hogy a mely helyzetnek teremtője, sőt még részesse sem volt, annak megmentője lehet.

Megmenté a nemzetiséget, az ősi formákat, lépé-

senkint foglalgatja vissza az ősi terrenumot. Küzdött egymagában, hol sem a megtagadott jog, sem a megtagadó haza nem támogatá; s végre kezeiben oly sulylyá láttuk fejlődni a magyar canczellárságot, minő azelőtt soha nem volt. Feléje fordult a figyelem, s követte a méltánylás.

Ma már megvan nyerve a ‚Hitelintézet', miben a legszelidebbek is még utósó időig kétkedtek; s ebben oly lépés téve előre, minek következéseit csak sejteni lehet. A Felség azon perczben, midőn a német Juristentag a törvénykezés egységében keresi a szorosabb politicai egyesülés egy ujabb kötelékét, adja ki a rendeletet: hogy a magyar Országbirájának vezetése alatt dolgozza ki saját szakférfiai által saját viszonyaihoz alkalmazott törvénykezését.

Megvan nyerve a pénz- és igazságügyi emancipatio kezdete. — Tizennégy év mulva felélesztve egy megtagadott törvény.

Ott vannak a Jászkun kapitányok, a Hajdú főkapitány, Kővár vidéke. Daczára az őszi hangulatnak, maradtak helyeiken, megmenték az egész alkotmányos gépezetet, s ki szólja őket meg ma. Helyesli minden józan ember, irigyli valamennyi lelépett szájhős.

Nagy táborom, nagy nyomadéku szövetségeseim volnának Magyarországon, ezt belátja mindenki. Nem is volna okom aggódni hatalmam szilárdságán, ha némi felhők nem vonulnának 1862-ben fenyegetőleg egemre.

1862-nek baljóslatú jelenségei.

Azon hangulat közt, mely Magyarországon még 1861 nyarán uralgott, s a mai közt évtizedek csillapodása fekszik.

Annyi csalódás kiábránditá a vérmeseket. Az invasio csúfúl compromittálta magát minden tavaszon. A londoni utazók meghozák a valónak hirét; sőt hála némely künlevő tiszta hazafinak, nyiltan szólt, és eloszlatá a ködöt utazóink szeme elől.

Ma már látja mindenki a kérdés állását.

Austria vagy forradalom; ez a választás. A forradalom küzdelmei közt megvan bizonyos halálunk, mert hogy szövetségeseket kapjunk, vagy legalább ellenségeinket lefegyverezzük, megosztanók szükségkép szent István országát, s végkép ha győznénk, eljutnánk Kossuth Lajos jánospap országába, s avval a bukaresti, belgrádi, zágrábi — Rajxrathba.

Érzi ma már a legvérmesebb is, hogy egyedül saját erőnkre vagyunk utalva, s ha Napoleon császár és herczeg, Garibaldi és Victor Emanuel, Kossuth és Mazzini nem protegálnak Bécsben, illik hogy szerényebbek legyünk, s ha egy pár §-uskát ki kell tépnünk, egyiket másikát átdolgoznunk, többeket megbővitenünk a 48-ki codexből 49 expiatiojára, még ezért kétségbe nem esünk.

Ma már nincs párt az országban, mely nyiltan a kiegyezés ohajtását ne vallaná be, s e vallomás őszinte.

A baj itt csak onnan van még, hogy nem biznak lehetőségében, s kétkednek inkább felfelé, mint lefelé.

Sőt belátja mindenki, hogy az egész kérdés meg-

oldása egyetlen elv kimondásán fordul meg, azon t. i. hogy Magyarország regnum liberum, nulli alteri regno obnoxium, s ha ez el van fogadva, ennek consequentiai elvitathatlanok. Mert azontul az országok közt csak teljes egyenlőség a jogban és kötelességben állhat fen, s tessék azontul valakinek megmagyarázni, hogy a mit mi Austriában vagy Csehországban nem teszünk, azt ők itt tehessék. Akkor Bécs tulközpontositó törekvése, a bécsi kormány hegemoniája az összes birodalom népeivel áll szemben, s ez oly erkölcsi suly, mely a mérleget előbb-utóbb, de bizonyosan lenyomja.

Ez már csak idő kérdése, adná az ég, hogy meg ne késsünk.

De az Uralkodó, ki a jogok megosztását önkényt felajánlá, nem tarthatja soká vissza ezen jogok olyszerű elhelyezését is, mely népeit megnyugtatja, mely e megnyugvásban megszerzi azoknak soha ki nem aludt, csak a szerencsétlen kormányzat által el nyomott ragaszkodását, s e ragaszkodás felélesztésében a birodalom regeneratioját is.

Végkép meg fog győződni az Uralkodó, hogy a ‚viribus unitis' mire e birodalomnak oly szüksége van, csak ugy válhatik valósággá, ha a kiegyenlités alapjául Névelődjének és Nagyattyjának devise tétetik: Justitia regnorum fundamentum. A közösnek t. i. megadja mindenik fél a mivel az egységért tartozik, azontul egyenlő jog mindeniknek maga házában.

Éz az igazság, ennek meg kell jőni.

Végszó.

Midőn a programmok és röpiratok e saisonjában — mint a Pesti Napló nevezi — én is hasonló munkára adtam fejemet, ismertem feladatom nehézségét.

Nem rendszeres munka ez, mely megkivánná, hogy nonum prematur in annum. Rendeltetése ephemer, s ha némileg megvilágositotta politicánk egén az uralkodó chaost, már eleget tett.

Merész tollal fogtam a dologhoz. Oly tételt vettem alapul, mit egy-két évvel előbb kimondani, nemzeti anathema, vagy polgári excommunicatio nélkül alig lehetett volna. Szembe szálltam merészen a nyugati eszmék népszerűségével, mert inkább akarnám türni kortársaim méltatlan gáncsait, mint fajom elnyomását látni.

Elégnek tartom 48-ki gyászos tapasztalásunkat. Kikiáltatá akkor is megdöbbenésünkre egy hatalmas agitator, de annál gyarlóbb politicus: *Szabadság a legerősebb forraszték*, de hiában tűztük zászlónkra a szabadságot, egyenlőséget, testvériséget, vége öldöklés és pusztulás lett. Ily *kisérletek igen veszélyesek*.

Különben az uj eszmék behatását gátolni lehetetlen, nem is arról van szó; de azok a mese megifjító bájitalának természetével birnak. Mérsékkel használva megifjitnak, mohón ragadva gyermekké tesznek.

A szabadság: exigentiája a kornak, az *egyenlőséget* megteremti a cultura, a *testvériséget* meghozza a gőzerő. A világ ma nem halad, hanem röpül. Nincs messze semmi. Ne a codexekben, de a mozgalmas életben munkáljunk az eszmék diadaláért.

Politizáljunk minél kevesebbet, és forditsuk az erő

azon szép öszvegét, melylyel rendelkezünk, real és productiv czélokra, s urak leszünk a Kárpátok között, bármi fordulatot vegyen a politicai világ.

Politicát különben teremteni nem lehet. Az megvan. Lehet azt józanul vagy balul felfogni, de ha a helyzet felfogásában nem tévedtünk, a józan logica követelményei oly eredményekre vezetnek, mely nem tőlünk függ, hanem mit a viszonyok adnak.

Csinált politica — kártyavár.

Politicát én sem csináltam, de megpróbáltam híven felfogni a helyzetet, megvilágitani a történelem utait, és midőn ezt le is irtam, nem feledtem el mit korunk egyik legnevesebb politicusa mond:

„Ki napjainkban politicára adja fejét,
‚szerencsésnek mondhatja magát, ha
‚fel nem akasztják.“

Ennyi jutalommal én is beérem!
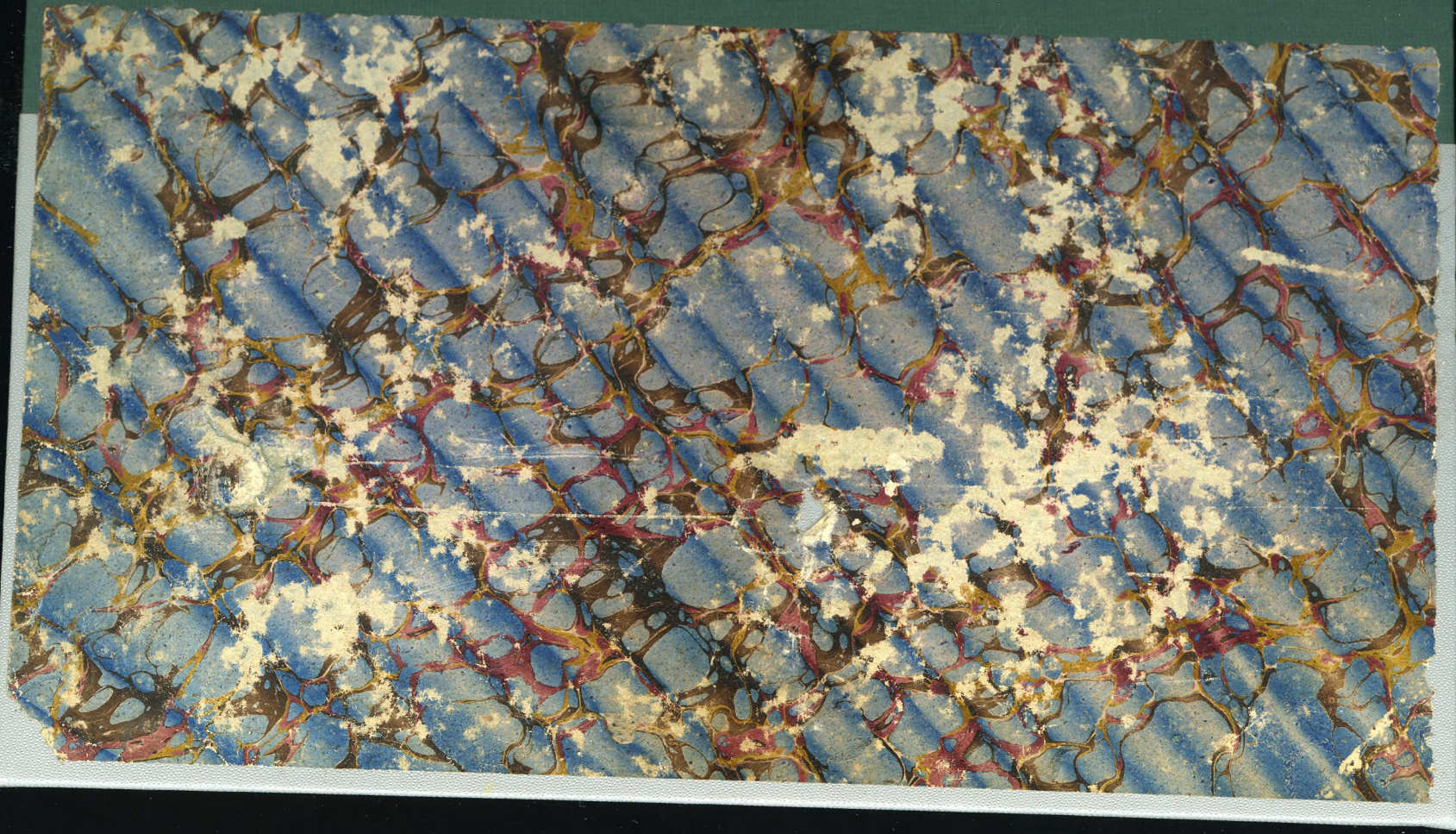
Dr BALLAGI GÉZA.